

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Кафедра світової літератури

І. В. Девдюк., Н.Я. Яцків

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
XIX – XX СТОЛІТТЯ

Методичні рекомендації до практичних занять

Івано-Франківськ
2004

ББК 83.3 (О) 1я 73

Д – 26

Девдюк І.В., Яцків Н.Я. Історія зарубіжної літератури XIX – XX ст. Методичні рекомендації до практичних занять. – Івано-Франківськ: 2004. -

Пропонується система практичних занять та навчально-методичний коментар до них з курсу зарубіжної літератури XIX – XX ст. для студентів філологічного факультету та романо-германської філології

Рецензенти:

В. Г. Матвійшин – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Л. О. Прима – кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології Дрогобицького педагогічного університету ім. І. Я. Франка

Надруковано за ухвалою Вченої Ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, протокол № 10 від 2. 07. 2003 року

ВСТУП

Історія світової літератури є однією з ключових дисциплін у вузівських програмах на філологічному та факультеті іноземних мов, причому на останньому цей предмет виноситься на державний іспит. І хоча зараз видається чимало підручників із зарубіжної літератури, вони переважно складені згідно з вимогами шкільного курсу. Що стосується вищих навчальних закладів, то левову частку джерельної бази студентів становлять російськомовні посібники, більшість з яких є застарілими і не відповідають вимогам сучасного літературознавства. Запропоноване видання є однією зі спроб заповнити ці прогалини, забезпечити студентів інформативним та довідковим матеріалом, необхідним для більш ефективної та раціональної підготовки студентів до практичних занять, заліків, іспитів, а також для написання курсових, дипломних та магістерських робіт.

Методичні рекомендації охоплюють три періоди історії зарубіжної літератури: романтизму і реалізму, раннього й зрілого модернізму та постмодернізму. Для обговорень пропонуються ключові проблеми з історії, теорії літератури, а також компаративістики, які найбільш повно відображають динаміку та логіку світового літературного процесу. Перевага надається аналітичному підходові до вивчення тих чи інших літературних явищ (напрямів, жанрів, стилів, постатей) над оглядовим, що значно активізує думку студента, спонукає до самостійного мислення. Необхідною умовою засвоєння літератури є передусім вдумливе читання твору, оскільки жодний підручник не замінить безпосереднього знайомства з ним, тому важливе місце у рекомендаціях займають питання аналізу художнього тексту.

Для зручності огляд наукової, методичної та художньої літератури подається після кожної теми. Кожен розділ завершується переліком програмових вимог до курсу.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС ХІХ СТ. ДОБА РОМАНТИЗМУ

Практичне заняття № 1.

Романтизм як літературний напрям.

Творчість Джорджа Ноела Гордона Байрона.

Основні риси романтизму. Соціально-історичний ґрунт його розвитку, філософські основи. Романтизм і класицизм.

Романтизм в Англії: школи, представники, поети “Озерної школи” (Вордсворт, Колрідж, Сауті), програмний твір англійських романтиків.

Дж. Байрон (1788-1824) – видатний англійський поет-романтик, фундатор епохи нової поезії. Етапи творчого шляху митця, провідні мотиви поетичної спадщини. Поезії “Душа моя похмура”, “Хотів би жити знов у горах”, “Станси до Августини”, “Єврейські мелодії” та ін. Особливості метрики та ритміки лірики Байрона, лексичне розмаїття.

Ліро-епічна поема Байрона “Чайльд-Гарольдова мандрівка”: історія написання (пов’язати із біографією автора); жанр “ліро-епічна поема”, його особливості; віршована форма твору (спенсерова строфа); структурно-композиційна своєрідність поеми; автор і ліричний герой; проблематика твору (війни, Наполеон, Англія, релігія, історія, природа тощо).

“Східні поеми” (“Гяур”, “Корсар”, “Паризина”, “Лара”, “Абідоська наречена”, “Облога Коринфу”) Байрона і “Мазепа”. Чому поеми об’єднані у цикл “Східні”? хто ще з романтиків звертався до “сходу” чи “півдня”? який естетичний зміст вкладали романтики у ці поняття? байронічний герой, його зовнішність, риси характеру, ставлення до суспільства, настрої “світової скорботи”; типологія “байронічного героя” у європейській літературі; “Східні поеми” і “Мазепа” – спільні та відмінні риси.

Роман у віршах “Дон-Жуан” Байрона. Композиційна та жанрова специфіка твору. Поєднання романтичних та реалістичних тенденцій. Образ Дон-Жуана. Герой та оповідач. Філософсько-іронічне осмислення дійсності у романі.

Байрон в українських перекладах та критиці.

Література:

1. Наливайко Д., Шахова К. Зарубіжна література ХІХ ст. Доба романтизму. – К., 1997.

2. История зарубежной литературы XIX века. / под. ред. Н. Михальской. – М., 1991.
3. Павличко С. Д. Джордж Байрон. Життя і творчість. – К., 1988.
4. Дьяконова Н.Я. Английский романтизм (Проблемы эстетики). – М., 1978.
5. Дьяконова Н. Я. Лирическая поэзия Байрона. – М., 1975.
6. Клименко Е.И. Байрон. Язык и стиль. – М., 1960.
7. Матвіїшин В.Г. Романтизм як літературний напрям XIX ст. // Вертикаль. – 1998. – № 1.
8. Матвіїшин В.Г. Образ гетьмана Івана Мазепи в західноєвропейському красному письменстві // Обрії. – 1997. – № 1-2.
9. Матвіїшин В.Г. Англійський бард і Україна // Всесвіт. – 1988. – № 1.
10. Франко І. Лорд Байрон // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Т. 29. – К., 1981.
11. Зорівчак Р. Британця пісня голосна... Роздуми над рядками українського Байрона // Україна. – 1984. – № 22.
12. Зверев А. Звезды падучей пламень. Жизнь и поэзия Байрона. – М., 1988.
13. Кузик Д. Повний український переклад “Дон-Жуана” // Жовтень. – 1987. – №1
14. Герасимчук Л. Часові наперекір // Дж. Байрон. Лірика. – К., 1982

Практичне заняття № 2.

Французький романтизм. В.Гюго та його роман “Собор Паризької Богоматері”.

Особливості розвитку французького романтизму. Суспільно-історичні передумови, національна своєрідність, періодизація, основні течії та їх представники (Ф.Р. Шатобріан, А. де Віньї, А. де Мюссе, А. Де Ламартін, Жермена де Сталь та ін).

Роль В. Гюго (1802-1885) в утвердженні романтичного мистецтва. Основні засади естетики романтизму (за передмовою до драми “Кромвель” (1827 р.) – маніфест французького романтизму). Які вимоги ставить Гюго перед мистецтвом та митцем на новому етапі розвитку суспільства? Теорія гротеску; поняття драми; розвиток мов.

Роман В. Гюго “Собор Паризької богоматері” як романтичний твір, історія створення роману, історична дійсність у романі.

Собор - ідейно-композиційний центр твору. Яким чином доля кожного з героїв роману пов'язана із собором? Архітектура собору та ідея історичного прогресу. Розкрийте зміст понять “це вб'є те”, “ананке”.

Образ Квазімодо. В чому полягає гротесковість образу? В якому стані знаходяться душа й свідомість Квазімодо на початку твору? З яких епізодів можна судити про пробудження свідомості героя? Символічний зміст образу.

Суперечливість образу Клода Фроло (релігія та наука, доброта і жорстокість, жертва й кат). Образ народу.

Драматургія В.Гюго («Ернані», «Король бавиться»). Романістика В.Гюго 60-х років («Знедолені», «Трудівники моря», «Людина, що сміється»). Особливості стилю прози письменника.

Лірика В.Гюго. Поема «Мазепа» як романтичний твір.

Література:

1. Наливайко Д., Шахова К. Зарубіжна література ХІХ ст. Доба романтизму. – К., 1997.
2. Обломиевский Д. Французский романтизм. – М., 1982.
3. Наливайко Д.С. Віктор Гюго. Життя й творчість. – К., 1976.
4. Реизов Б.Г. Французский исторический роман в эпоху романтизма. – Л., 1958.
5. Реизов Б.Г. Французский роман ХІХ века. – М., 1977.
6. Евнина Е.М. Виктор Гюго. Очерк творчества. – М., 1976.
7. Моруа А. Олімпію, або життя Віктора Гюго. – К., 1974.
8. Матвіїшин В.Г. Морально-етична проблематика у творчості В.Гюго // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. – Вип. 3. – 1999.
9. Матвіїшин В.Г. Українські інтерпретації поезії В.Гюго // Матвіїшин В.Г. Українсько-французькі літературні зв'язки ХІХ – поч. ХХ ст. – Львів, 1989.

Практичне заняття №3.

Німецький романтизм. Творчість Е. Т. А. Гофмана.

Розвиток романтизму у Німеччині кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ ст. Національні особливості та періодизація.

Діяльність ієнського гуртка романтиків (Новаліс, Тік, Вакенродер, Гельдерлін). Основні засади теорії романтизму Шлегеля та Новаліса. Роман

Новаліса “Генріх фон Офтердінген”, де вперше автором упроваджено символ блакитної квітки, що стала символом романтизму.

Особливості гейдельберзьких романтиків (А.фон Арнім, К.Брентано, брати Грімм, Ейхендорф).

Гротескно-фантастичний романтизм у творчості **Е.Т.А. Гофмана** (1776-1822). Основні етапи творчості письменника. Творчий метод письменника. Символічна повість, казка-повість, новела – основні жанри Гофмана.

Тематика, проблематика та художні особливості повісті-казки Гофмана “Крихітка Цахес на прізвисько Ціннобер”: співвідношення ідеалу та дійсності (ентузіаста та філістери); алегоричний та сатирико-метафоричний зміст твору, алегоричність гротескно-фантастичного образу Цахеса. Специфіка романтизму Гофмана: синтез реальності та нестримної фантазії, контраст високого, прекрасного і заамлено-буденного, потворного. Іронія у творі.

Проблема мистецтва та митця у романі Гофмана “Життєва філософія кота Мурра”. Роль двопланової композиції у протиставленні філістерської дійсності світу “привидів та мрій” (роздуми кота Мура). Філософська сутність образу-символу Крейслера.

Л.Ш.А. де Шаміссо та його лірика. Іронічне ставлення поета до романтичної самотності героя (“Чудова історія Петера Шлеміля”).

Література:

1. Наливайко Д., Шахова К. Зарубіжна література ХІХ ст. Доба романтизму. – К., 1997.
2. Ванслов В.В. Естетика романтизму. – М., 1966.
3. Шамрай А.П. Ернст Теодор Амадей Гофман. Життя і творчість– К., 1969.
4. Художественный мир Гофмана. – М., 1982.
5. Эстетика немецкого романтизма. Под. ред. А.В. Михайлова. – М., 1987.
6. Федоров Ф.П. Эстетические взгляды Э. Т. А. Гофмана. – Рига, 1972.
7. Гуляев Н.А. и др. История немецкой литературы. – М., 1975.
8. Берковский Н. Романтизм в Германии. – М., 1973.
9. Дмитриев А. Проблемы иенского романтизма – М., 1975.

Практичне заняття № 4.

Американський романтизм. Творчість Е.А. По.

Національні особливості та специфіка американського романтизму.
Періодизація.

Соціально-критична проблематика у романтичному зображенні дійсності першого покоління американських романтиків (В.Ірвінг, Ф.Купер). Тема фронтиру та фронтірмена.

Аболоціонізм в американському романтизмі (Г. Лонгфелло, Г. Бічер-Стоу).
Трансценденталізм Ралфа Емерсона та Генрі Торо.

Трагічне світосприйняття та американський індивідуалізм у творах пізніх романтиків Г.Мелвілла та Н.Готорна.

Е.А.По (1809-1849) – американський поет, новеліст, критик, засновник детективного жанру у світовій літературі. Еволюція творчості Е. А. По у контексті американського романтизму. Романтична поезія Е. По як “творення прекрасного за допомогою ритму” і реальність мрій. Віртуозна мелодійність і ритмічне багатство віршів. Жанрове новаторство новелістики Е. А. По (детективні, науково-фантастичні та психологічні новели);

Філософсько-естетична проблематика детективних оповідань Е.А.По “Вбивство на вулиці Морґ”, “Викрадений лист”;

Романтика шукачів скарбів та образ Леграна в оповіданні Е.А.По “Золотий жук”.

Література:

1. Наливайко Д., Шахова К. Зарубіжна література ХІХ ст. Доба романтизму. – К., 1997.
2. Литературная история Соединенных Штатов Америки: В 3 т. – Т. 2. – М., 1978.
3. Ковалев Ю. “Молодая Америка”. – Л., 1971.
4. Романтические традиции американской литературы ХІХ века и современность. Под ред. Я. Засурского. – М., 1982.
5. Боброва Н. Романтизм в американской литературе ХІХ века. – М., 1975
6. Ковалев Ю. Эдгар По. Новеллист и поэт. – Л., 1984.
7. Анастасьев Н. Э. По и его рассказы // По Э. Рассказы. – М., 1980.
8. Ковалев Ю. Мелвилл и американский романтизм. – Л., 1972.

Практичне заняття № 5.

Польський романтизм. Творчість А. Міцкевича.

Національні особливості польського романтизму. Жанрове розмаїття.
Роль А.Міцкевича у становленні та розвитку романтизму в Польщі. Основні періоди творчості.

Передмова Міцкевича до збірки поезій “Балади й романси” – маніфест польських романтиків. Основні мотиви збірки. Аналіз балад “Рибка”, “Світязь”, “Світязянка” та ін.: національний колорит, фантастичні елементи та художні особливості пейзажу.

Національно-історичні та патріотичні мотиви поеми Міцкевича “Гражина”. Ностальгія за далекою батьківщиною – головний мотив циклу “Кримські сонети”. Філософське осмислення та розкриття психологічного паралелізму природи й людини. Байронічні мотиви, образи природи у “Кримських сонетах” Міцкевича.

Художньо-стильові особливості поеми Міцкевича “Пан Тадеуш”.

Естетичне новаторство творчості Ю. Словацького у контексті польського романтизму. Українські мотиви у творах Ю.Словацького.

Література:

1. Наливайко Д.С. Спільність і своєрідність: Українська література у контексті європейського літературного процесу. – К., 1988.
2. Вервес Г. Адам Міцкевич. Життя й творчість. – К., 1979.
3. Павличко Д. Над глибинами. – К., 1983.
4. Радишевський Р. Юліуш Словацький. Життя і творчість. – К., 1985
5. Матвіїшин В.Г. “Найбільший поет польської нації” (І. Франко про А.Міцкевича) // Обрії. – 1999. – №1.
6. Рильський М. Про поезію Адама Міцкевича. – К., 1955.

ЛІТЕРАТУРА ХІХ СТ. ДОБА РЕАЛІЗМУ.

Практичне заняття №6.

Реалізм як літературно-мистецький напрям ХІХ ст. Творчість П.Меріме.

Філософсько-естетичні основи реалізму. Типологічні риси. Відмінність від романтизму.

Особливості творчості П.Меріме (1803-1870) у контексті французької літератури ХІХ ст. Періодизація.

Жанрова своєрідність новелістики П.Меріме (особливості композиції, новелістична концентрація та пуант, роль фіналу). Співвідношення романтичного та реалістичного у новелі П.Меріме “Матео Фальконе” (звичаї та ментальність корсиканців, вторгнення цивілізації та її спотворених цінностей, поведінка героїв у напружених моментах).

Тематика, проблематика, художні особливості сюжету та композиції новели “Кармен”. Характеристика образів Кармен та Хосе Марії.

Українська тематика у творчості П.Меріме: “Українські козаки та їх останні гетьмани”, “Богдан Хмельницький”.

Література:

1. Янковський Ю.З. Проспер Меріме. Життя й творчість. – К., 1976.
2. Кравець Я. У пошуках суспільного ідеалу // Всесвіт. – 1989. – № 12.
3. Матвіїшин В.Г. Образ гетьмана України Івана Мазепи у західноєвропейському красному письменстві // Обрії. – 1997. – № 1-2.
4. Братко В. Проспер Меріме й Україна // Всесвітня література в середніх навчальних закладах . – 1997. – № 11.
5. Рудаківська С. “Я не створював про себе легенди” (Життя і творчість П.Меріме) // Тижневик “ЗЛ”. – 1999. – № 2.
6. Матвіїшин Ірина. “Щодо мене, то я козак...” // Перевал. – 1992. – № 3-4.
7. Матвіїшин В. Г. Слов’янські та козакофільські мотиви у творчій спадщині Проспера Меріме. // Обрії. – 2001. – №2 (13). – С. 60-67.

Практичне заняття №7.

Творчість Фредеріка Стендаля у контексті французького літературного процесу ХІХ ст.

Особливості літературного методу Стендаля (1783-1842). Філософські та естетичні погляди (трактат “ Расін і Шекспір.”)

Періодизація та основні риси творчості. Особливості новелістики. Тематика та проблематика новели “Ваніна Ваніні.”

Реалістична картина життя французького суспільства та становлення молоді людини у романі “Червоне і чорне”. Своєрідність соціального та психологічного

аналізу для розкриття моральних проблем епохи (кохання, еволюція характеру молодого людини, її місце у суспільстві, проблема вибору).

Історія написання роману “Пармський монастир”. Історична дійсність та художня правда. Тематика та проблематика роману: Тема Великої французької революції та ідея національного відродження. Батальні сцени та образ Наполеона, його вплив на формування молодого людини. Романтичні суперечності характеру та психології Фабріціо дель Донго.

Особливості національного італійського характеру в образі графині Сансеверіна на тлі аристократичного пармського двору. Граф Моска – типовий представник аристократії. Маркіз дель Донго та його син Асканьо як представники старої монархії.

Роль духовенства в тогочасному житті (клерикалізм та духовність), абат Бланес, архієпископ Ладріані.

Особливості стилю Ф.Стендаля. Роль та значення роману.

Література:

1. История зарубежной литературы XIX века. Под ред. Соловьевой Н. А. – М., 1991.
2. Овруцька У. М. Стендаль: життя і творчість. – К., 1983.
3. Реизов Б. Стендаль: художественное творчество. – М., 1978.
4. Артамонов С.Д. Стендаль // История французской литературы: У 3-х т. – М., 1956. – Т. 2.
5. Фрид Я. Стендаль. Очерк жизни и творчества. – М., – 1967, – 415 с.
6. Моруа Андре. Мистецтво і життя. Стендаль. – К., 1990, – С. 69-76.
7. Храповицкая Г.Н. Фредерик Стендаль // История зарубежной литературы XIX века. – М., 1991.

Практичне заняття № 8

Творчість Оноре де Бальзака.

Бальзак – зачинатель соціального реалістичного роману. Філософсько-естетичні погляди О. де Бальзака (1799-1850). Поєднання реалістичних та романтичних елементів у його художній системі.

Цикл “Людська комедія” Бальзака – грандіозна енциклопедія життя Франції першої половини ХІХ ст. Історія задуму, особливості структури (етюди про звичаї, філософські етюди, аналітичні етюди), ідейно-тематичний зміст.

Зображення життя провінції у романі “Ежені Гранде”. Провінційні звичаї жителів містечка. Будинок Гранде.

Образ Гранде як втілення сліпої пристрасті до грошей. Зовнішність. Яким чином Гранде нажив багатство? Ставлення жителів містечка до нього. Стосунки між Гранде та його дружиною.

Образ Ежені Гранде. Зовнішність. Життя Ежені в домі Гранде. Переродження Ежені під впливом кохання. Трагізм образу.

Згубний вплив грошей на людські стосунки у романі “Батько Горіо”. Дім пані Воке – суспільство у зменшеному вигляді. Доля батька Горіо. Шлях збагачення. Ставлення до дружини та дітей. Горіо - жертва пристрасної любові до дітей. Відмінні та спільні риси Горіо та Гранде.

Порушення проблеми становлення молодого людини в образі Ежена де Растіньяка. Походження. Зовнішність. Вчителі Растіньяка. Ежен і Б'яншон. Перспектива розвитку образу в подальших романах “Людської комедії”. Бальзак та Україна.

Література:

1. Наливайко Д.С. Оноре Бальзак: Життя і творчість. – К., 1985.
2. Реизов Б.Г. Творчество Бальзака. – Л., 1973.
3. Кучборская Е. П. Творчество Бальзака. – М., 1970.
4. Обломиевский Д. Бальзак. Этапы творческого пути. – М., 1961.
5. Затонский Д.В. Бальзак // Европейский реализм ХІХ века. Линии и лики. – К., 1984.
6. Моруа А. Прометей, або Життя Бальзака. – К., 1977.
7. Рибак Н. Помилка Оноре де Бальзака. – К., 1982.

Практичне заняття №9.

Англійський реалізм. Творчість Чарлза Діккенса.

Специфіка англійського реалізму та її втілення у творчості Діккенса. Творчий метод Діккенса (1812-1870) у контексті літературної епохи: поєднання просвітительських, романтичних та реалістичних тенденцій; урбаністичний характер творів; превалювання морально-етичної проблематики, пошуки

вирішення життєвих та соціальних проблем та конфліктів у морально-етичній площині, демократизм Діккенса. Діккенс – майстер психологічного аналізу.

Зображення широкої картини соціального життя Англії у романі Діккенса “Домбі і син”.

Містер Домбі – ідейно-художній центр твору. Лейтмотив образу. Згубність пихи (гордині) для людини: ставлення Домбі до дружини, дочки, Едіт тощо. Суперечливий характер образу. Утілення в образі ідеї морального вдосконалення. Майстерність Діккенса у змалюванні дитячих натур. Образ Поля. Символічність смерті Поля.

Сатиричне зображення системи виховання та освіти у романі (місіс Піпчін, заклад Блімбера, заклад Благородних точильників). Образи людей з народу. Гумор Діккенса, засоби його вираження та художнє функціонування.

Література:

1. Лібман З.Я. Чарлз Діккенс. Життя і творчість. – К., 1982.
2. Ивашева В.В. Творчество Диккенса. – М., 1954.
3. Клименко Е.И. Английская литература первой половины XIX века. – Л., 1971.
3. Сильман Т.И. Диккенс: Очерк творчества. – М., 1970.
4. Стріха М. Нове наближення до Діккенса // Всесвіт.– 1987. – № 7.
5. Шахова К.О. Смук і сміх Чарлза Діккенса // Шахова К.О. Нариси творчості зарубіжних письменників-реалістів XIX–XX ст. – К., 1975.
6. Уилсон Э. Мир Чарлза Диккенса. – М., 1975.

Практичне заняття № 10.

Особливості реалізму другої половини XIX. Творчість Гюстава Флобера.

Особливості естетики реалізму Г.Флобера (1821-1880) у контексті французької літератури (своєрідність світоглядно-естетичної позиції, “об’єктивний стиль”). Основні етапи творчості (“Спокуса святого Антонія”, “Виховання почуттів”, “Саламбо”, “Проста душа”.

Тематика, проблематика та художні особливості роману Г. Флобера “Пані Боварі”: історія написання роману; жанрова та сюжетно-композиційна структура. Зображення життя провінції, деградації людської душі, занепаду культури,

мистецтва, релігії, обумовленість характеру героїв навколишнім середовищем, відмова від перебільшень і загострень у сюжеті й змалюванні персонажів.

Характеристика образу Шарля Боварі (дитинство, юність, професійні здібності, життєві орієнтири).

Протиставлення реального життя й мрії в образі Емми; причини трагедії Емми; як ви розумієте “боваризм”.

Особливості стилю Флобера: стислість, досконалість, портрет, психологізм (невласне-пряма мова), об’єктивізм, натуралізм, символізм, імпресіонізм.

Вплив Г.Флобера на подальший розвиток світової літератури.

Література:

1. Пузиков А.И. Портреты французских писателей. – М., 1976.
2. Реизов Б.Г. Творчество Г.Флобера. – М., 1955.
3. Реизов Б.Г. Французский роман XIX в. – М., 1977.
4. Федоров А.А. Зарубежная литература XIX-XX веков: Эстетика и художественное творчество. – М., 1989.
5. Моруа А. Литературные портреты. – М., 1970.
6. Затонський Д.В. Минуле, сучасне, майбутнє. – К., 1982.
7. Наливайко Д.С. Гірка реальність, перетворена силою слова на мистецтво. Матеріали до уроків за творчістю Г.Флобера // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 1998. – № 9.
8. Пронкевич О.В. Секрет довголіття “нецікавого сюжету”, або “Емма Боварі – це я” // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1997. - № 9.

Програмові вимоги з курсу зарубіжної літератури XIX ст.

(Романтизм і реалізм)

1. Романтизм в англійській літературі поч. XIX ст. основні течії, філософсько-теоретична основа та соціально-історичний ґрунт розвитку.
2. Романтизм в англійській літературі к.XVIII – поч.XIX ст, його особливості, основні течії та періоди.
3. Творчість поетів “Озерної школи” (Вордсворна, Колріджа та Сауті) та їх роль у розвитку англійського романтизму.
4. Д.Г.Байрон, особливості його романтизму. Поема байрона “Паломництво Чайльд Гарольда”, жанрова своєрідність, поетична форма, композиція, проблематика твору.

5. П. Б. Шеллі та його ліро-епічна поема “Королева Маб”, поетичне новаторство.
6. Вальтер Скотт – творець історичного роману (“Айвенго”, “Уейверлі”, “Квентін Дорварт”, “Пуританин”), основні риси художнього методу письменника.
7. Французький романтизм, його основні течії, етапи розвитку, соціально-історичний ґрунт.
8. Віктор Гюго і французький романтизм. Роман В. Гюго “Собор Паризької богоматері” як романтичний твір.
9. Національні особливості та філософсько-естетичні засади німецького романтизму. Основні течії, періодизація. Ієнський та гейдельберзький гуртки.
10. Е.Т.Гофман: особливості його романтизму, основна тематика творчості й місце в німецькій літературі.
11. Е.А.По – засновник детективного жанру в художній літературі.
12. Ф.Купер та його “Пенталогія про Шкіряну панчошу”. Особливості концепції історизму Купера. Ф.Купер та В.Скотт.
13. Національна своєрідність польського романтизму. Творчість А.Міцкевича. Поєми: “Гражина”, “Конрад Валенрод”, “Пан Тадеуш”. Поетичне новаторство збірки “Кримські сонети”.
14. Українська школа романтиків у польській літературі. Творчість Ю.Словацького.
15. Реалізм як напрям у літературі ХІХ ст., його особливості, історичні та літературно-естетичні передумови розвитку.
16. Творчість О. де Бальзака. Особливості реалізму письменника. Основні положення його естетики. Критика суспільної дійсності у романі Бальзака “Батько Горіо” або “Ежені Гранде”.
17. Новелістика Стендаля. Поєднання романтичного та реалістичного у новелі Стендаля “Ваніна Ваніні”.
18. Ідейно-художній зміст, система образів роману Стендаля “Червоне і чорне” (“Пармський монастир”).
19. Жанрова своєрідність новелістики П.Меріме. Співвідношення романтичного та реалістичного у новелах Меріме “Матео Фальконе”, “Кармен”, “Таманго”, “Коломба”, “Етрусська ваза”.
20. Новаторство Г.Флобера – реаліста. Роман Г.Флобера “Мадам Боварі”, ідейно-художні особливості, проблематика.
21. Характерні риси англійського реалістичного роману. Творчість “блискучої плеяди”: Е. Гаскел, сестри Бронте, Ч.Діккенс, У.Теккерей.

22. Розкриття широкої картини суспільної дійсності Англії XIX ст. у романі Ч. Діккенса “Домбі і син”. Художня своєрідність роману.
23. У. Теккерей та його роман “Ярмарок суєти”, жанрове новаторство та особливості комічного.
24. Загальна характеристика творчості Г. Гейне. “Книга пісень” і “Подорожні картини”, своєрідність лірики поета. Гейне в українських перекладах.
25. Проблема аболіціонізму в американській літературі. Г. Бічер-Стоу та її роман “Хатина дядька Тома”.
26. Художня своєрідність поеми Г. Лонгфелло “Пісня про Гайявату”.
27. Уолт Уїтмен як поет новатор (збірки “Листя трави”, “Пісня про себе”).

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА КІНЦЯ ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.

Практичне заняття № 1

Реалізм та модернізм у літературу к. 19 – поч. 20 ст

Символізм як літературний напрям. Розвиток модерної поезії.

Основні тенденції розвитку зарубіжної літератури к. 19 - поч. 20 ст. Естетичні та філософські пошуки. Літературні школи, течії та напрями. Реалістична традиція та модерністське новаторство, основні відмінні риси. Символізм як літературно-мистецький напрям к. 19 - поч. 20 ст. Філософська та теоретична основа виникнення символізму. Поняття про символ як основний засіб поетичного самовираження, його потрактування французькими символістами: спонтанність з'яви, непроясненість і багатозначність, сугестія смислів і простір для відгадування. Загальні риси символізму.

Естетичне новаторство поезії **П. Верлена** (символізм, імпресіонізм). Аналіз поезій “Осіньна пісня”, “Найперше музика у слові”.

Символічний світ поезії **А. Рембо** (поезії “П’яний корабель”, “Вічність”).

Естетика символізму **С. Малларме** (поезії “Дар поезії”, “Лебідь”). Новаторство С. Малларме у царині вічних ідей символів та естетичної науки.

Експериментування у поезії **Г. Аполлінера** (“Лорелея”, “Міст Мірабо”, “Зарізана голубка й водограй”, “Запорожці пишуть лист турецькому султану”).

Вплив символізму на розвиток світової літератури.

Література:

1. Обломиевський Д. Французский символизм. – М., 1973.
2. Великовський С. Подвласно ль выражению невыразимое? Стефан Малларме.// Великовский С. В скрещении лучей.– М., 1987.
3. Косиков В. Два пути французского постмодернизма: символисты и Лотреамон.- М., 1993.
4. Песис Б. От 19 к 20 веку. Традиции и новаторство во французской литературе.- М., 1979.
5. Рада І. Г. Аполлінер // Всесвітня література. – 1997. – № 5-6.
6. Балашова Т. Французская поэзия 20 века. – М., 1982
7. Лукаш М. Від Бокаччо до Аполлінера. – К., 1990
8. Ніколенко О.М. Поезія французького символізму. – Харків, – 2003.

Практичне заняття № 2

Розвиток натуралізму у французькій літературі кінця 19 – поч. 20 ст.

Натуралізм як літературна течія кін. 19 – поч. 20 ст. Передумови виникнення натуралізму, вплив філософської теорії позитивізму Основні положення напряму (точний опис фактів “кусків життя”, трактування людини як біологічної особи, що залежить від фізіологічних законів, безпристрасність, фотографічність). Роль Е. Золя в утвердженні натуралізму. Огляд теоретичних праць Е.Золя (“Натуралізм в театрі”, “Експериментальний роман”, “Літературні документи”)

Основні риси творчості **Е. Золя** (1840-1902). Періоди творчості: раннє захоплення романтичними тенденціями, теорія натуралізму, реалістичне змалювання тогочасного життя. Тематика та проблематика творів (“Казки для Нінон”, “Нові казки для Нінон”, “Мадлена Ферра”, “Тереза Ракен”, “Ругон Маккари”. Особливості творчого методу письменника.

Фізіологічний експеримент засобами літератури у романі Е. Золя “Тереза Ракен”: передмова до роману як програма натуралістичного методу; тематика і проблематика твору; зіткнення темпераментів і середовища: характеристика образів Терези Ракен, Камілла Ракен та Лорана, роль спадковості та вплив середовища на формування життєвої позиції героїв.

Натуралістична концепція відображення дійсності (звичаї та мораль тогочасного суспільства, провінція, паризькі квартали, натуралістичні сцени моргу, другорядні персонажі – гості пані Ракен).

Особливості стилю Е. Золя

Література:

1. Мелик-Саркисова Н. Концепция человека и творческий метод Золя.- Махачкала. – 1975. – 352 с.
2. Кучборская Е.П. Реализм Э. Золя. – М., 1973.
3. Кучборская Е.П. Эмиль Золя – литературный критик. К истории реалистического романа во Франции 19 века. – М., 1978.
5. Наливайко Д.С. Искусство: направления, течения, стили. – К., 1985.
6. Пузиков А.И. Портреты французских писателей: жизнь Золя. – М., 1981.
7. Юльметова С.Ф. Новаторство Э.Золя. – Уфа, 1988.
8. Матвіїшин В.Г. Еміль Золя в перекладах і критиці в Україні // В кн.: Українсько-французькі літературні зв'язки ХІХ – поч. ХХ ст. – Львів, 1989.

Практичне заняття № 3

Реалістичні тенденції у французькій “малій прозі” кінця 19 – поч. 20 ст. Творчість Гі де Мопассана.

Розвиток реалізму у французькій літературі к. 19 – поч. 20 ст. Оновлення напрямку, проникнення новаторських тенденцій у реалістичну літературу (П. Бурже “Учень”, А. Доде “Тартарен із Тараскона”, “Джек”, Ж. Ренар “Природничі історії”, брати Гонкури “Щоденник”, Ж. Верн та ін.).

Гі де Мопассан (1850-1893) як представник французької літератури к. 19 ст. Естетичні погляди, етапи творчості, еволюція (натуралістичні тенденції, реалістична манера, використання імпресіоністичних прийомів).

Жанрове новаторство новелістики Гі де Мопассана (основні риси композиції, стилю, художня типізація новел: новели характерів, ліричні новели, новели дії). Проблематика новелістичного циклу франко-прусської війни (“Пампушка”, “Дядечко Мілен”, “Тітка Соваж”, “Мадемуазель Фіфі”).

Імпресіоністичні прийоми у творчості Мопассана, їх роль у ліричній новелі “Місячне сяйво”. Концепція світобудови абата Маріньяна та переоцінка цінностей під впливом місячної ночі.

Фантастичні та містичні мотиви новел Мопассана: “Рука”, “Хто знає”, “Горля”.

Поєднання різних стильових тенденцій у творчості Мопассана (натуралізм, реалізм, імпресіонізм).

Література:

1. Пащенко В. Гі де Мопассан. Життя і творчість. – К., 1986.
2. Долинин Ю. Жизнь и творчество Ги де Мопассана. – М., 1968.
3. Флоровская О.В. Мопассан – новеллист. – Кишинев, 1979.
4. Шахова К.О. Гі де Мопассан. У кн.: Шахова К.О. Нариси творчості зарубіжних письменників-реалістів ХІХ-ХХ ст. – К., 1975.
5. Рудаківська С. Твір як символ і водночас точне зображення дійсності // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1998. – № 10.

Практичне заняття № 4
Оновлення реалістичного методу у французькій романістиці.
Творчість Анатолія Франса та Ромена Роллана.

Філософсько-естетичні основи творчості **А. Франса** (1844-1924) у контексті літературного процесу Франції: захоплення ідеями французького просвітництва, реалістичний підхід до життя, вплив поетичної групи «Парнас», неприйняття модерністських напрямів, відірваності від реальності, інтелектуалізм, іронія та скептицизм.

Жанрові особливості та композиція роману “Острів пінгвінів”: алегоричне зображення історії людського суспільства, антиутопія. Тематика та проблематика твору: критика католицької церкви; викриття зародження приватної власності (“Давні часи”). Як характеризує автор розвиток мистецтва і науки в епоху Середньовіччя та Відродження. Хто такий Трінко та які події викриваються у розділі “Новий час”. Сатиричне зображення соціально-політичного режиму Нової Атлантиди. Справа Піро (Дрейфуса) як засудження недоліків французького суспільства Третьої республіки. Чим загрожує загострення суперечностей людського суспільства у майбутньому?

Роль та місце роману А. Франса у світовій літературі.

Формування філософсько-естетичних поглядів **Р. Роллана** (1866-1944) у контексті розвитку французької літератури кінця 19 – початку 20 ст.

Книга “Народний театр” – естетичний маніфест творчості Р. Роллана.

Тематика, проблематики та художні особливості повісті Р. Роллана “**Кола Брюньйон**”: утвердження величі праці, сили, життєрадісності народу; співвідношення мистецтва і творчості, митця і творця в образі Кола Брюньйона; фольклорні мотиви, народність, протонародна говірка.

Особливості стилю письменника. Роль та значення творчості Р. Роллана у світовій літературі.

Література:

1. Анисимов И. Французская классика со времен Рабле до Роллана. Статьи, очерки, портреты. – М., 1977.
2. Ковалева И. С. Творчество А. Франса в годы перелома (1889-1895).- Л., 1957
3. Мотылева Т. А. Франс- классик 20 века.// Новый мир.- 1975. – № 1.
4. Фрид Я. Анатолий Франс и его время. – М., 1975
5. Юльметова С. Анатолий Франс и некоторые вопросы реализма.- Саратов, 1978.

6. Евнина Е.М. Западноевропейский реализм на рубеже XIX-XX веков. – М., 1967.
7. Мотылева Т. Творчество Ромена Роллана. – М., 1959.
8. Балахонов В.Е. Ромен Роллан и его время. – Л., 1968.
9. Анисимов И.И. Мастера культуры. А.Франс. Р.Роллан. Т.Драйзер. Т.Манн. – М., 1971.
10. Шахова К.О. Нариси творчості зарубіжних письменників-реалістів XIX-XX ст – К., 1978.
11. Барашова Т.В. Ромен Роллан. Творческая интеллигенция и мировой революционный прогресс. – М., 1987.
12. Журавська І.Ю. Ромен Роллан. Життя і творчість. – К., 1978.

Практичне заняття № 5

Розвиток естетизму в англійській літературі кінця 19 – початку 20 ст.

Своєрідність літературного процесу Англії кін. 19- поч. 20 ст. Зародження модерністського руху. Філософські принципи та естетичні ідеали Прерафаелітського братства (Х. Росетті, Г. Росетті, Джон Рескін). Праці Рескіна “сучасні художники”, “Сім світильників розуму”, “Каміння Венеції”. Розвиток символістської поезії (А.Саймонд, О.Бердлі, В.Пейтер, Е.Доусон).

Естетизм як літературна течія в англійській літературі кін. 19 – поч. 20 ст. Основні риси творчості **О. Уайльда** (1854-1900). Естетичні погляди (огляд теоретичних праць).

Естетично-філософська та моральна проблематика казок О. Уайльда “Щасливий принц”, “Відданий друг”, “Соловей і троянда”, “Рибалка та його душа”.

Втілення естетичного ідеалу Уайльда у романі “Портрет Доріана Грея”: проблема мистецтва та митця (образ художника Безіла). Філософія гедонізму (лорд Генрі). Втілення краси в образі Доріана Грея. Парадоксальність роману та стилю автора.

Особливості стилю О. Уайльда (інтелектуалізм, афористичність, естетизм, парадокс).

Література:

1. Соколянський М. Г. О. Уайльд. Очерк творчества. – Киев- Одесса, 1990.
2. Парандовський Ян. Король життя // Алхимия слова.– М., 1990.

3. Соколянський М. Незнаний Оскар Уайльд.// Всесвіт. - 1998. – № 7.
4. Питер Акройд. Последнее завещание Оскара Уайльда. - М., 1993.
5. Афанашенко Л. М. Формула смысла жизни Оскара Уайльда// Русская словесность в школах Украины. – 1998. – №3.
6. Барановська М. Парадокси Оскара Уайльда // Зарубіжна література в середніх навчальних закладах. – 1997. – № 13.
7. Міщук В. В. Своєрідність естетизму Оскара Уайльда і його роман “Портрет Доріана Грея” // Відродження. – 1998. – № 8.

Практичне заняття № 6

Неоромантизм в англійській літературі кінця 19 – початку 20 ст.

Неоромантизм як літературно-мистецька течія англійської культури кін. 19- поч. 20 ст. (Дві тенденції англійського неоромантизму: авантюрний, екзотичний роман та література дії). Основні представники.

Особливості неоромантизму у романістиці **Р. Л. Стівенсона** (1850-1894) (пригодницький, історичний та драматичний роман). Творча манера письменника. Проблема подвійного існування або конфлікт добра і зла у романі “Дивна історія доктора Джекіля та містера Хайда”.

Втеча від бруталної дійсності у світ пригод та екзотики в ім'я добра і справедливості у пригодницьких романах “Острів скарбів”, “Викрадений”, “Катріона”. Історична дійсність та її художня інтерпретація у романах Стівенсона.

Пригодницько-психологічний роман у творчості **Джозефа Конрада** (1857-1924). Морально-психологічна проблематика роману “Лорд Джим”.

Втілення неоромантичного ідеалу (авантюриста, шукача пригод) у творах Конрада “Молодість”, “Тайфун”, “Ностромо”.

“Література дії” у контексті англійського неоромантизму (етика та поетика). Колоніальна тематика та активний неоромантичний герой (солдат, чиновник, місіонер) у творах Ред'ярда Кіплінга “Книга Джунглів”, “Кім”.

Особливості неоромантичного героя (детектива, інтелектуала, психолога) у творах А. Конан-Дойля (1859-1930). Роль письменника у розвитку детективного та науково-фантастичного жанру у світовій літературі.

Література:

1. Аникин Г.В., Михальская Н.П. История английской литературы. – М., 1975.

2. Кеттл А. Введение в историю английского романа. – М., 1966.
3. Гречанюк С. До скарбів Р.Л.Стівенсона // Гречанюк С. Вічні книги. – К., 1991.
4. Неврилий М. Неоромантизм // Неврилий М. Українська радянська поезія 20 -х років. – К., 1991.
5. Царик Д.К. Типологія неоромантизму. – Кишинев, 1984.
6. Зборовец Н.В. О творческом методе Стивенсона. – М., 1980.

Практичне заняття № 7
Розвиток драматургії кінця 19 – початку 20 ст.
Творчість Г. Ібсена.

Основні тенденції розвитку драматургії кінця 19 – поч. 20 ст. Зародження “нової драми”, поєднання різних видів конфліктів, зміна проблематики та тематики, новий підхід до зображення людини, зміщення акцентів (людина не як соціальний тип, а як “духовний симптом”, “індивідуальність”), поглиблення психологізму, використання новаторських засобів (підтекст, символіка, паузи).

Норвезький письменник **Генріх Ібсен** (1828-1906) – творець “нової драми”. Еволюція творчості Ібсена: національно-романтична драма, реалістична соціально-критична драма, символістська драма.

П’єса “Ляльковий дім” як соціально-психологічна драма. Особливості драматичного конфлікту та розвитку сценічної дії, аналітизм композиції драми, роль підтексту, символів, пауз. Основна проблематика п’єси. Роль фіналу драми. Співвідношення внутрішнього покликання людини та шляхами здійснення цього покликання й моральною відповідальністю перед іншими людьми у п’єсі “Дика качка”. Характеристика образів (Грегера Верле, Ялмара Екдаля, Хедвіг), значення символіки.

Новаторство Ібсена – драматурга. Вплив творчості Ібсена на розвиток “нової драми”: соціально-критичні та філософсько-символічні драми А. Стріндберга, психологізм у драматургії К. Гамсуна, неоромантизм та символізм драматургії Г. Гауптмана.

Література:

1. Неустроев О.М. Ибсен // Неустроев В. П. Литературные очерки и портреты.- М.,1983.

2. Ніколенко О. М. Таємниця сімейного щастя. Г. Ібсен “Ляльковий дім” // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1997. – №11.
3. Филиппов М. М. Очерки о западной литературе 18-19 вв. – М., 1985.
4. Адмони В.Г. Эстетические взгляды Г.Ибсена // Г.Ибсен. Собрание сочинений в 4-х т. – М., 1958. – Т. 4.
5. Ніколенко О.М. Основні тенденції розвитку драматургії кінця 19 – початку 20 ст. // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1999. – № 11.
6. Сіденко С.А. “Хто з вас безгрішний, хай перший вергне в неї камінь...” Система уроків з вивчення творчості Г.Ібсена, зокрема його драми “Ляльковий дім” // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1999. – № 11.

Практичне заняття № 8

Символізм у драматургії. Творчість Моріса Метерлінка

М. Метерлінк (1862-1949) – теоретик і практик символістської драми. Основні положення теоретичних праць Метерлінка. Філософський трактат “Трагізм повсякденного життя” як маніфест символістської драми.

Теоретичні положення трактату “Скарб для смиренних” у контексті “Маленьких драм для маріонеток” – основні риси. Аналіз драми “Сліпі”. Тема приреченості, пасивності людини перед невідомим, концепція людини-маріонетки. Новаторство статичного “Театру смерті”, “Театру мовчання” у функції вираження стану в драматургії.

Філософсько-символічний характер змісту та системи образів у п’єсі-феєрії М.Метерлінка “Синій птах”: особливості жанру і композиції (драма-феєрія, її закони, суть композиції – вказати конкретні елементи); сутність казкового перетворення, символічний зміст речей, предметів, істот; особливості подорожі Тільгіль і Мітіль, філософсько-символічний зміст країни минулого, майбутнього, царства ночі, лісу та ін;

Основні ідеї драми “Синій птах”, символіка образів.

Вплив творчості М. Метерлінка на розвиток “нової драми”.

Література:

1. Андреев Л. Г. М. Метерлінг // Сто лет бельгийской литературы. – М., 1967.

2. Борецький Л. Ключ до твору – в його символіці (до вивчення драми М, Метерлінка “Синій птах”) // Всесвітня література в середніх навчальних закладах. – 1997. – №9.
3. Ніколенко О. М. Основні тенденції розвитку драматургії кін.19- поч. 20 ст.// Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1999.– № 11.– С. 48-50.
4. “Шукайте і знайдете...” Урок дослідження по вивченню філософської п'єси - казки М. Метерлінка “Синій птах”// Відродження. – 1993.– № 10.
5. Зингерман Б. И. Очерки истории драмы 20 в. Чехов, Стриндберг, Ибсен, Метерлинк, Пиранделло, Брехт, Гауптман, Лорка. – М., 1979.

Практичне заняття № 9

Розвиток драматургії в Англії. Творчість Бернарда Шоу.

Творчість Б. Шоу (1856-1950) у контексті розвитку англійської драматургії кін. 19 - поч. 20 ст. Естетичні погляди (“Квінтесенція ібсенізму” – перевага п'єс Ібсена над шекспірівськими, оновлення репертуару, проникнення в глибину життя, викриття лицемірних ідеалів міщанства, проблемний характер драм). Концепція драми Шоу: інтелектуалізм та іронія, підпорядкування фабули дискусії, виявлення істини через парадокс, поняття парадоксу. Роль передмов та авторських ремарок у п'єсах Шоу.

Еволюція творчості Шоу (“П'єси неприємні” – гострі й серйозні проблеми, “П'єси приємні” – іронічні глибокозмістовні ситуації, викриття удаваної героїки та романтики загарбницьких воєн, “П'єси для пуритан” – подвійний зміст – викриття пуританства).

Тематика та проблематика комедії Б. Шоу “Пігмаліон”: міфологічна основа та сучасний драматургові зміст; суть та наслідок експерименту професора Хіггінса; еволюція образу Елізи Дулітл; парадоксальність змісту та характеристики головних героїв; порівняльна характеристика професора Хіггінса та полковника Пікерінга; лондонське світське товариство. Основна проблематика п'єси – проблема виховання; людських стосунків і наукового експерименту; літературної мови; проблема нерозтрачених інтелектуальний ресурсів людей з народу та ін. Комічне у п'єсі та художні засоби його вираження.

Новаторство Шоу-драматурга. Вплив творчості Шоу на розвиток драматургії 20 ст.

Література:

1. Жукова А. Г. “Те, що я вирізьбив з мармуру...” Вивчення п’єси Б. Шоу “Пігмаліон” з використанням опорних схем // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1997. – № 7.
2. Образцова А. Драматургический метод Б. Шоу. – М., 1965
3. Пономерева Г. В. Пробудить в себе человека // Відродження. – 1994. – № 10–11.
4. Ромм А. С. Бернард Шоу. – М., 1965.
5. Васильєв Є.М. “Усе-таки Галатеї не зовсім подобається Пігмаліон”. Матеріали до вивчення комедії Б.Шоу “Пігмаліон” // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1999. – № 11.
6. Павлов К. Феномен Б.Шоу для українського читача // Всесвітня література. – 1999. – № 11.
7. Жлуктенко Н. Уроки Б.Шоу // Тижневик “ЗЛ”. – 1998. – № 38.
8. Эмрис Хьюз. Бернард Шоу. Серия ЖЗЛ. – М., 1968.
9. Гражданская З. Т. Бернард Шоу. Очерк жизни и творчества. – М., 1965.

Практичне заняття № 10

Розвиток англійської реалістично літератури. Творчість

Дж. Голсуорсі. Форсайтівський цикл.

Вікторіанська епоха в англійській реалістичній літературі. Творчість С. Батлера (1835-1902), роман “Шлях усякої плоті” та сатирична утопія “Едгін”. Психологічний аналітичний роман Джорджа Мередіта (1828-1909) “Кар’єра Бічема” та “Егоїст”. Основні положення трактату “Дослід про Комедію”. Теоретичні погляди Т. Гарді (1840-1928) (“Корисне читання художньої літератури” та “Правдивість англійської літератури”) та їх втілення у романних циклах “Романи характерів та середовища”, “Романи художні та експериментальні”, “Романтичні історії та фантазії”.

Естетичні погляди Дж. Голсуорсі. Місце в англійській літературі початку ХХ ст. Історія написання епопеї про Форсайтів. Жанрові та композиційні особливості епопеї, часові рамки.

Тематика та проблематика роману “Власник”. Система образів твору. Викриття психології власників в образах Форсайтів (спосіб життя та звички Форсайтів, ставлення до мистецтва, кохання). Майстерність автора в

індивідуалізації та типізації. Лейтмотиви образів: образ Сомса Форсайта як уособлення власності. Голсуорсі – майстер портретної характеристики. Внутрішній монолог та його функціональне призначення.

Образи “нонконформістів” (Айріні, Босіні, Джоліон молодший). Айріні – “втілення бентежної краси”. Ідейно-художня своєрідність розкриття образу. Мовно-стильові особливості роману. Лейтмотив, образи-символи, пейзаж. Засоби комічного, їх ідейно-художні функції.

Література:

1. Дьяконова Н. Джон Голсуорси. – Л.-М., 1960.
2. Чичерин А.В. Форсайтовский цикл // Чичерин А.В. Возникновение романа-эпопеи. – М., 1975.
3. Гаврилюк А.М. Стиль форсайтовского цикла Джона Голсуорси. – Львов, 1977.
4. Дюпре Кэтрин. Джон Голсуорси: Биография. – М., 1986.
5. Михальская Н.П. Концепция человека и творческий метод писателя. Категория характера в эстетике Джойса и Голсуорси // Проблемы метода и жанра в зарубежной литературе. – М., 1977.
6. Воропанова М.И. Голсуорси – новеллист. Проблемы метода и жанра в зарубежных литературах. – Свердловск, 1982.
7. Цовх Я.И. Эстетическая функция колорита в форсайтовском цикле Дж. Голсуорси (К проблеме анализа стиля) // Филологические науки. – 1982.– № 4.

Практичне заняття № 11

Література скандинавських країн. Творчість Кнута Гамсуна.

Ранньомодерністський характер творчості К. Гамсуна (1859-1952). Вплив натуралізму, символізму, імпресіонізму та неоромантизму на формування естетики Гамсуна (Ф. Достоевський та Ф. Ніцше).

Еволюція творчості Гамсуна. Особливості його прози та драматургії. Проблема людської байдужості, холодності, відчуття відчуженості та дисгармонія світу у романі Гамсуна “Голод”, мотив самотності людини та стилістичне новаторство автора у розкритті моральних та психологічних проблем людини.

Тематика, проблематика та художні особливості роману Гамсуна “Пан”: особливості сюжету та композиції.

Уславлення краси та гармонії природи. Імпресіоністичне зображення природи та роль пейзажів для показу внутрішнього світу героїв.

Символіка міфологічного бога Пана та його співвідношення з назвою твору й характеристикою персонажів (роль міфологізму Пана та лейтенанта Глана, Едварда, пана Мака).

Лейтмотив образу лейтенанта Глана, конфлікт “природної людини” та цивілізації.

Порівняльна характеристика жіночих образів роману (Едварда, Єва). Імпресіоністичні прийоми у портретних характеристиках. Символічний зміст фантастичних образів, що супроводжують тему кохання.

Неоромантичні мотиви та імпресіоністична техніка письма (особливості стилю).

Роль та місце Гамсуна у розвитку світової літератури.

Література:

1. Сучков Б. Лици времени. Статьи о писателях и литературном процессе. В 2-х Т. – М., 1976. – Т. 2.
2. Андронік Л. Загіпнотизований природою або Нетлінна молодість міфу // Українська мова і література. - 1999. – № 4.
3. Ганич Н., Друзь О. К. Гамсун “Пан” // Всесвітня література. –1999.– № 6 – с. 43-49.
4. Кузнецов Ю. Літературний імпресіонізм К.Гамсуна. Людина в його творах (“Пан”, “Голод”) // Всесвітня культура. – 1998. – № 9.
5. Рогозинський В. “Згідно з якими зірками жити” (“Пан”) // Зарубіжна література.– 2000. – № 3.

Практичне заняття № 12

Особливості розвитку німецької літератури кінця 19 – початку 20 ст.

Творчість Томаса Манна.

Національна своєрідність та суспільно-історичні фактори розвитку німецької культури к. 19 – поч. 20 ст. Розвиток німецької філософії та її вплив на зародження модерних напрямів у літературі (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше), синтез мистецтв у творчості Р.Вагнера.

Модерністські тенденції у німецькій літературі: символізм (Гуго фон Гофмансталь, С. Георге, синтетичність поезії Р.М.Рільке)

Особливості світоглядно-естетичних поглядів **Т. Манна** (1875-1955) (реалізм та модернізм). Пошуки естетичного кредо, співвідношення мистецтва та буття у ранній творчості письменника.

Проблема мистецтва та митця у новелі “Смерть у Венеції.” Жанрова та стильова своєрідність.

Образ Г. Ашенбаха як представника мистецького середовища, виразника ідей свого часу (порівняльний аналіз процесу творчості до поїздки у Венецію та у Венеції, мета творчості, тематика та проблематика творів, таємниця успіху та визнання). Зміна естетичних та етичних поглядів Ашенбаха, проблема співвідношення таланту, натхнення, працьовитості та моральної відповідальності у процесі творчості.

Символічний зміст міста-казки Венеції. Роль міфу у новелі.

Особливості індивідуального стилю Т. Манна (афористичність, інтелектуалізм, імпресіонізм, експресіонізм).

Література:

1. Затонський Д. Т.Манн як представник епохи // Затонський Д. Шлях через ХХ ст. – К., 1978.
2. Затонский Д. Волшебные горы Томаса Манна // Литературное обозрение. – 1975. – № 6.
3. Сучков Б. Лики времени.– М., 1969.
4. Федоров А. Томас Манн. Время шедевров. – М., 1981
5. Яценко Є. Велич Томаса Манна // Всесвіт. – 1992. – № 5/6
6. Ніколенко О. Жахливі сни Густава Ашенбаха, або у потворному світі викривлених образів і думок / Матеріали до вивчення творчості Т. Манна // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1998. – № 7.
7. Рыбакова Е. Мир разума и мир мифа в новелле Т.Манна “Смерть у Венеции” // Вікно в світ. – 1999. – № 3.
8. Неньо І. Не поклоняйтесь фальшивим богам / Інтерпретація ідейного змісту новели Т.Манна “Смерть у Венеції” // Всесвітня література. – 1998. – № 11.

Практичне заняття № 13

Особливості розвитку американської реалістичної літератури кінця 19 – початку 20 ст. Творчість О. Генрі.

Особливості розвитку американської літератури кін. 19 - поч. 20 ст. Національна особливість американського реалізму (запізнілий розвиток), вплив усної народної творчості, негритянського фольклору та фольклору фронтиру. Основні риси гумору та сатира. Еволюція творчості **Марка Твена** (1835-1910) та основна проблематика його творів.

Основні риси американської літератури початку 20 ст. (соціальна спрямованість, документальна правдивість, публіцистичність), жанрове новаторство (соціальний роман, нарис, нарис-памфлет). Реалістичні тенденції у творчості Генрі Блейка Фуллера (“Жителі скал”), Мері Уілкінс Фрімен (“Джером бідняк”), Амброза Бірса (“Словник Сатани”, “Прохач”, Спадок Діклсона”, “Собаче мило”. Натуралізм в американській літературі (Стівен Крейн, Френк Норріс)

Основні етапи творчості, світоглядні та естетичні засади **О. Генрі** (1862-1910). Роль фатуму у новелах письменника.

Жанрове новаторство новелістики О. Генрі (композиційні особливості: новелістична конструкція, подвійна розв’язка).

Американська дійсність та проблема “маленької людини” у творах О. Генрі. Збірки “Голос великого міста”, “Квадратура міста”, “Фараон і хорал”, “Дарунки волхвів”, “Останній листок”, “Світильник, що палає”.

Романтика Заходу, підкорення нових земель у техаських (ковбойських) оповіданнях О. Генрі. Збірки “Серце Заходу”, “Санаторій на ранчо”, “Серце і хрест”, “На першу вимогу”. Основні мотиви, тематика і проблематика.

Література:

1. Засурский Я. Американская литература XX века. – М., 1984.
2. Левидова И. О.Генри и его новелла. – М., 1973
3. Левицька А. “Чи справжня Америка у творах О.Генрі ?” // Всесвітня література. – 1997. – № 11.
4. Оленева В. Социальные мотивы в американской новеллистике. – К., 1978.
5. Внуков Н. Тот, кто называл себя О. Генри. – Л., 1969.
6. Міщук В. Життя і творчість О. Генрі / Соціальні та естетичні погляди. Роман “Королі і капуста” // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1996.– № 8.

7. Ніколенко О. Коли приходять у дім волхви / Християнські мотиви в оповіданнях О. Генрі. // Зарубіжна література в навчальних закладах.– 1997. – № 12.
8. Ревнівцева О. Запали вогонь у своїй душі / Урок за новелою О.Генрі “Світильник, що горить” // Вікно в світ. – 1999. – № 6.

Практичне завдання № 14

Творчість Джека Лондона. Роман “Мартін Іден.”

Особливості творчого методу Джека Лондона (Джон Гріффітс 1876-1916). Періодизація та основні мотиви творчості (“Північні оповідання”, роман “Залізна п'ята”, анімалістські твори тощо).

Жанрові особливості, тематика та проблематика роману “Мартін Іден”, система образів твору. Пригадайте твори, в яких розкривається тема мистецтва, в контексті якої проблематики.

Образ Мартіна Ідена як жертви світу наживи та корисливості. Ідейно-художні особливості розкриття образу у творі: період кохання, навчання та праці, його значення в житті Мартіна; проблема кар'єри і творчості (питання для роздумів: Чи можливий конформізм між митцем і суспільством, що ґрунтується на грошах та наживі); філософсько-естетичні погляди Мартіна, його творче кредо; Мартін і Бріссендер; прозріння та розчарування Мартіна, їх причини; проблема індивідуалізму.

Образи, які протиставлені Мартіну: сім'я Морзів, світ редакторів, обивателів тощо.

Художньо-стильові та мовні особливості роману. Основні компоненти художнього зображення у творі, їх роль у розкритті образів.

Література:

1. Балтроп Р. Джек Лондон. Человек, писатель, бунтарь. – М., 1981
2. Орлова Р. “Мартин Иден” Джека Лондона. – М., 1967
3. Быков В.М. Джек Лондон. – М., 1964.
4. Богословский В.Н. Джек Лондон. – М., 1964.
5. Фонер Ф. Джек Лондон – американский бунтарь. – М., 1966.
6. Стоун И. Моряк в седле. - М., 1960.
7. Денисова Т. Джек Лондон. Життя і творчість. – К., 1968.
8. Денисова Т. Одиссея Джека Лондона // Тижневик “ЗЛ”. – 1997. – № 22.

Програмові вимоги до курсу зарубіжної літератури к. 19 – поч. 20 ст.

1. Основні тенденції та напрями розвитку зарубіжної літератури к. 19 – поч. 20 ст.
2. Світоглядні та естетичні засади літератури к. 19 – поч. 20 ст.
3. Основні художні напрями та течія раннього модернізму, їх характеристика.
4. Особливості розвитку французької літератури к. 19 – поч. 20 ст.
5. Французький символізм, світоглядні та естетичні орієнтації французьких символістів, основні представники (П.Верлен, А.Рембо, С.Малларме).
6. Експериментування у царині поезії Г.Аполлінера.
7. Натуралізм як літературна течія західноєвропейської літератури к. 19 – поч. 20 ст. теоретичні принципи та естетичні засади натуралізму Е.Золя.
8. Фізіологічний експеримент засобами літератури у романі Е.Золя “Тереза Ракен”.
9. Особливості новелістики Гі де Мопассана “Самотність”. Періодизація, жанрові особливості.
- 10.патріотична тематика і народні характери у новелах Мопассана про франко-пруську війну (“Тітка Севаж”, “Пампушка”, “Дядечко Мілон” та ін.)
- 11.Фантастичні та містичні мотиви новелістики Мопассана (“Орля”, “Хто знає” та ін.)
- 12.Символізм у бельгійській літературі (Е.Верхарн, М.Метерлінк).
- 13.Філософсько-символічний характер та системи образів у драмі-феєрії М.Метерлінка “Синій птах”.
- 14.Філософські та естетичні основи творчості А.Франса. Проблематика та жанрові особливості роману “Острів пінгвінів”.
- 15.Своєрідність творчого доробку Р.Роллана. Утілення національного характеру у повісті “Кола Брюньон”.
- 16.Особливості розвитку скандинавських літератур к. 19 – поч. 20 ст.
- 17.Основні тенденції розвитку драматургії к. 19 – поч. 20 ст. Поетика “нової драми”.
- 18.Г.Ібсен – творець “нової драми”. Особливості драматичного конфлікту та аналітичної композиції п’єси Ібсена “Ляльковий дім”.
- 19.Тематика й проблематика п’єси Г.Ібсена “Дика качка”.
- 20.Ранньомодерністський характер творчості К.Гамсуна. Тематика та проблематика роману “Пан”.
- 21.Своєрідність літературного процесу в Англії на межі 19-20 ст.
- 22.Особливості англійського неоромантизму. Течії та представники.

23. Теоретичні принципи естетизму у творчості О.Уайльда. Філософсько-естетична та морально-етична проблематика роману “Портрет Доріана Грея”.
24. “Драма ідей” у творчості Б.Шоу. Тематика та проблематика комедії “Пігмаліон”. Роль міфу у п’єсі.
25. Традиція та новаторство у творчості Дж.Голсуорсі. Структура циклу “Сага про Форсайтів”. Викриття філософії власництва у романі “Власник”.
26. Основні тенденції розвитку американської літератури к. 19 – поч. 20 ст.
27. Особливості американського неоромантизму к. 19 – поч. 20 ст.
28. Натуралізм в американській літературі к. 19 – поч. 20 ст.
29. Особливості творчості О.Генрі. Жанрове та композиційне новаторство.
30. Основні етапи творчості Джека Лондона. Тематика та проблематика “Північних оповідань”.
31. Проблема мистецтва та митця у романі Д.Лондона “Мартін Іден”. Жанрова специфіка та стиль роману.
32. Особливості розвитку німецької літератури к. 19- поч. 20 ст.
33. Проблема мистецтва і митця та роль міфу у новелі Т.Манна “Смерть у Венеції”.
34. Австрійська література к. 19 – поч. 20 ст.
35. Синтетичний вияв новітніх течій та віянь у поезії Р.М.Рільке.
36. Основна тематика та проблематика повісті Г.Джеймса “Дейзі Міллер”.

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА ХХ СТ.

Практичне заняття № 1

Основні тенденції розвитку світової літератури ХХ ст.

Історико-культурний процес ХХ ст. Літературні напрями, течії, школи, жанри. Періодизація. Трансформація “класичного реалізму” (об’єктивність, детермінізм, типовість, логічність, послідовність тощо) у ХХ ст.

Філософські та естетичні засади модернізму. Психологія Зігмунда Фрейда, теорія “колективного позасвідомого” Карела Юнга, поняття “архетипу”.

Етапи розвитку модернізму. Порівняльний аналіз раннього й зрілого модернізму. Фундаментальний модернізм.

Поняття авангардизму. Співвідношення авангардизму й модернізму. Філософська основа, естетика та поетика авангардистських стильових течій (футуризм, дадаїзм, сюрреалізм, експресіонізм та ін.). “Телеграфний” стиль, прийом “автоматичного письма”.

“Потік свідомості” як художній метод. “Потік свідомості” і “внутрішній монолог”. Художні особливості “потіку свідомості”: алюзії, ремінісценції, кольоролексика, звуконаслідування тощо. Школа “потіку свідомості” у світовій літературі ХХ ст. (Дж. Джойс, М. Пруст, В. Вулф)

Новаторство творчості Дж. Джойса. Роман «Улісс» як програмний твір європейського модернізму. Час і простір у романі, структурно-композиційна і жанрова специфіка, множинність образів. Центральні постаті роману, провідні сюжетні лінії. Значення міфу в романі.

Художні особливості «потіку свідомості» Дж. Джойса у психологічному есе «Джакомо». Композиція твору, жанр. Образ ліричного героя, ліричний герой та автор, суперечливість у ставленні до коханої, духовна атмосфера епохи в оцінці Джакомо. Засоби відтворення вільного потоку емоцій та асоціацій (алюзії, ремінісценції, символіка кольорів, гротеск, іронія, сарказм, музика).

Література:

1. Анастасьєв Н. Контрапункт (Судьба гуманізму в літературі ХХ століття) // Вопросы литературы. – 1991. – № 5.
2. Андреев Л. Западноевропейская литература. ХХ век // Вопросы литературы. – 1983. – № 8
3. Висоцька Наталія. Нові обрії джойсознавства // Всесвіт. – 2001. – № 3–4.
4. Гениева Е. Перечитываем Джойса ...// Дж. Джойс. Дублинцы. – М., 1982.

5. Гончаренко Э. П. Творчество Джойса и модернизм. 1900–1930 гг. – Днепропетровск, 2000.
6. Джойс Джеймс. Джакомо // Всесвітня література в середніх навч. закладах України. – 1998. – № 5 (1999. – № 9).
7. Затонский Д. В. В наше время: Книга о зарубежной литературе XX в. – М., 1979.
8. Затонський Д. В. Про модернізм і модерністів. – К., 1972.
9. Зверев А. XX век как литературная эпоха // Вопросы литературы. – 1992. – Вып. 2.
10. Куликова И. С. Философия и искусство модернизма. – М., 1980.
11. Літературознавчий словник-довідник. – К., 1997.
12. Михальская Н. П. Концепция человека и творческий метод писателя. Категория характера в эстетике Джойса и Голсуорси // Проблемы метода и жанра в зарубежной литературе. – М., 1977.
13. Наливайко Д. С. Про співвідношення “декадансу”, “модернізму”, “авангардизму” // Слово і час. – 1997. – №11–12.
14. Ніколенко О. М. Література першої половини XX ст. // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1998. – № 9.
15. Ніколенко О. М. Література другої половини XX ст. // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1998. – № 10.
16. Ніколенко О. М. Розп'яття серця, сповненого любов'ю: Психол. есе Джеймса Джойса «Джакомо»: 11 кл. // Зар. література в навч. закл. – 1998. – № 9.
17. Павличко Соломія. Дискурс модернізму в українській літературі. – К., 1999.
18. Полевой В.М. Искусство XX века. 1901-1945. – М., 1990.
19. Хоружий С. Как читать Улисса // Иностранная литература. – 1989. – № 1.
20. Шахова К.О. Джеймс Джойс // Література Англії XX ст. – К., 1993.
21. Шахова К. Революція світової прози // Тижневик “ЗЛ” . – 1998. – № 17.

Практичне заняття №2

Англійська література першої половини XX ст.

Національні особливості розвитку англійської літератури окресленого періоду у контексті світового літературного процесу. Морально-етичні та естетичні проблеми епохи на зламі століть. Чинники формування модерністської літератури. Гурток “Блумсбері”. Діяльність Вірджинії Вулф (1882–1941) як теоретика й

практика психологічного роману. Творчий метод письменниці (трактати “Сучасна художня література” (1919) та “Містер Бенет і місіс Браун” (1924). Своєрідність психологізму В. Вулф у романі “Місіс Деллоуей” (1925). Часово-просторова сфера, композиція, концепція характеру, тематика й проблематика роману.

Естетичні принципи англійської поетичної течії “імагізму”: конкретність та предметність образу, ясність мови, уособлення, відмова від традиційної метрики й строфіки, верлібр тощо. Новаторство філософсько-інтелектуальної поезії Томаса Стернза Еліота (1888–1965). Багатозначність образів у поемах “Спустошена земля” (1922), “Порожні люди” (1925), мотиви приреченості.

Явище “ескейпізму” (Д. Г. Лоуренс, О. Гакслі, Р. Олдінгтон).

Творчість **Девіда Герберта Лоуренса (1885–1930)**. Світогляд, естетичні погляди, особливості художнього методу. Лоуренс як теоретик роману (статті “Мораль і роман”, “Мистецтво й мораль”). Вплив теорії психоаналізу З. Фрейда на творчість митця. Спроба самореалізації людини у сфері особистого життя у романах “Білий павич” (1911), “Сини і коханці” (1913), “Веселка” (1915), “Закохані жінки” (1920). Концепція “природної людини” Лоуренса та її художня реалізація у романі “Коханець леді Чаттерлей”. Основний конфлікт твору. Система образів, їх символічний зміст. Образи персонажів (Констанція, Меллорз, Кріфорд, представники мистецького світу, місіс Болт та ін.). Природа як потужне джерело життя і людської мудрості. Описи приміщень, реалій побуту. Соціальна дійсність у творі. Майстерність Лоуренса у змалюванні емоційного стану героїв, краси природи.

Творчість **Річарда Олдінгтона (1892–1962)** як представника “втраченого покоління” в англійській літературі. Ідейно-художній зміст роману “Смерть героя” (1929). Жанр, структурно-композиційна своєрідність, автобіографічна основа, особливості оповіді. Роман-джаз. Поєднання ліричного пафосу із гострою сатирою. Основний конфлікт, система образів-персонажів (Джордж, мати, батько, Елізабет, Фанні). Тематика та проблематика твору: сатиричне зображення вікторіанської Англії; тема мистецтва та митця; тема кохання; засудження I світової війни, фальшивого патріотизму, фанатизму політиків, британського націоналізму; тема “втраченого покоління” тощо. Мова й стиль твору (психологізм, пристрасність, пафос, іронія, сарказм, гротеск тощо).

Література:

1. Аникин Г. В., Михальская Н. П. История английской литературы. – М., 1975.

2. Жлуктенко Н. Ю. Концепция характера в романах Дэвида Герберта Лоуренса и Джеймса Джойса // Жлуктенко Н. Ю. Английский психологический роман XX века. – К., 1988.
3. Ивашева В. В. Литература Великобритании XX века. – М., 1984.
4. Ионкис Г.Э. Английская поэзия XX века (1917-1945). – М., 1980.
5. Ионкис Г.Э. Особенности сатирического майора Ричарда Олдингтона // Ученые записки Моск. госпединститута. – М., 1966. – С. 245.
6. Интеллектуальный герой Р. Олдингтона // Зарубежная литература. Ученые записки Московск. пединститута. – М., 1964.
7. История зарубежной литературы XX века. 1917-1945 / Под ред. В. Н. Богословского, З. Т. Гражданской. – М., 1990.
8. Лоуренс Д. Г. Порнографія і непристойність // Всесвіт. – 1989. – № 5.
9. Михалская Н. П., Аникин Г. В. Реалистический роман и борьба литературных направлений. Некоторые особенности поэтики романов Д. Г. Лоуренса // Михальская Н. П., Аникин Г. В. Английский роман XX века. – М., 1982.
10. Урнов М.В. Ричард Олдингтон: вражда и родство с уходящей эпохой // Урнов М. В. Вехи традиции в английской литературе. – М., 1986.
11. Урнов М. В. Ричард Олдингтон. – М., 1968.
12. Шпак В. К. До земного буття (Томас Еліот) // Слово і час. – 1998. – № 12.

Практичне заняття №3

Жанр антиутопії у світовій літературі XX ст. Роман Олдоса Гакслі “Прекрасний новий світ”

“Утопія” Томаса Мора як один із перших взірців жанру у літературі Нового часу. Структура, принцип контрасту, стильові особливості. Втілення у другій частині романі гуманістичний ідей Відродження, надій на майбутнє щастя людства (соціально-політичний устрій Утопії, побут, освіта, релігійні проблеми, зовнішня політика тощо). Інші варіанти утопій: “Місто Сонця” Т. Кампанелли, “Нова Атлантида” Ф. Бекона. Проблема утопії у романі Дж. Свіфта “Мандри Гуллівера”.

Культурно-історичні та суспільно-політичні передумови трансформації жанру “утопії” в “антиутопію” на початку XX ст. “Ми” (1923) Євгена Замятіна, “Війна з саламандрами” (1936) Карела Чапека, “Котлован” Андрія Платонова, “Сонячна машина” (1926) Володимира Винниченка та ін. Співвідношення двох жанрів на художньому та проблемно-тематичному рівнях.

Роман **Олдоса Гакслі** (1894-1963) “Прекрасний новий світ” (1932) як антиутопія. Часово-просторова організація, спосіб поєднання художнього та публіцистичного пластів, основний конфлікт твору. Зображення антиутопічного суспільства у творі: соціально-політична система, побут, релігія, мистецтво, наука, кохання тощо (порівняйте з “Утопією” Т. Мора). Значення любовної інтриги, проблема “зайвих людей”. Олдос Гакслі – майстер комічних ситуацій.

Література:

1. Анастасьев Н. Контрапункт. Судьба гуманизма в литературе XX века // Вопросы литературы. – 1991. – № 5.
2. Воробьев Л. Утопии и действительность // Утопический роман XVI–XVII веков. Библиотека всемирной литературы. Сер. I. – М., 1971. – Т. 34.
3. Гакслі О. Прекрасний новий світ // Всесвіт. – 1994. – № 5–6.
4. Калмикова С. У пошуках “зеленої палички” / утопія та її відродження у світовій літературі / // Тижневик “ЗЛ”. – 1999. – № 17.
5. Катастрофічні візії Олдоса Гакслі // Всесвіт. – 1994. – № 7.
6. Николаевская А. Требования жанра и коррективы времени: Заметки об антиутопии в англ. литературе 60–70 годов // Иностранная литература. – 1979. – № 6
7. Николенко О. Н. Современная антиутопия. – Харьков, 1996.
8. Сабина О. Б. Жанр антиутопии в английской и американской литературе 30-50-х годов XX в. // Вестник Московского университета. Сер. 9. Филология. – 1990. – № 2.
9. Сиваченко Г. “Сонячна машина” В. Винниченка і роман-антиутопія XX ст. // Українська література в системі літератур Європи і Америки (XIX–XX ст.). – К., 1993.
10. Пальцев Николай. Глоток живительной влаги в океане нелицеприятных истин // Чертово колесо. Сборник научной фантастики на тему «Человек и НТР»: В 2–х томах. – М., 1992. – Т. 1.
11. Хаксли О. О дивный новый мир // Иностранная литература. – 1998. – № 4.
12. Шахова К. Англійська художня антиутопія у світовому контексті // Література Англії. XX ст. За ред. К. Шахової. – К., 1993.
13. Шишкин А. “Есть остров на том океане...”: Утопия в мечтах и реальности // О дивный новый мир. Английская антиутопия. Романы. – М., 1990.

Практичне заняття №4

Роман філософської тенденції в англійській літературі 50-х років.

Загальні тенденції літературного процесу в Англії повоєнного періоду. Антиколоніальний роман: Джеймс Олдрідж “Дипломат” (1949), “Герої пустинних виднокраїв” (1954), Грем Грін “Тихий американець” (1955), Безіл Девідсон “Бистрина” (1956), Норман Льюїс “Німецька кампанія”, Дезмонд Стюарт “Кругла мозаїка” (1965). Література “розгніваних молодих людей”: Кінгслі Еміс “Щасливчик Джім” (1954), Джон Уейн “Поспішай донизу” (1953), Джон Брейн “Місце наверху” (1957), Джон Осборн “Озирнись, гніваючись” (1957) та ін. “Нова хвиля” у драматургії.

Типологія жанру філософського роману в англійській літературі 50-х років. Своєрідність трансформації принципів екзистенціалізму у творчості Коліна Уїлсона, Айріс Мердок, Уільяма Голдінга.

Світоглядні орієнтири і творчий метод **Уільяма Голдінга** (1911–1993). “Повелитель мух” (1954), “Злодюжка Мартін” (1956), “Вільне падіння” (1959), “Шпиль” (1964) та ін. Роман “Повелитель мух” як філософська притча. Особливості інтерпретації “робінзонівської” теми. Концепція “звіра”. Ключові образи-ідеї у творі: Джек як уособлення авторитарної влади, Ральф – утілення демократичної рівності, Ральф – уособлення прагматичного раціоналізму, мушля – символ свободи слова, звір – матеріалізація страху, Саймон – носій істини та ін. (кабаняча голова, вогонь, форма острова). Оцінка фіналу твору.

Етапи творчості та філософсько-естетичні погляди **Айріс Мердок** (нар. 1919 р.). Жанрова різноманітність прози письменниці (“Під сіткою” (1954), “Замок на піску” (1957), “Дика троянда” (1962), “Чорний принц” (1973) та ін.). Екзистенціальний характер роману А. Мердок “Під сіткою”. Композиція й стиль твору як художнє вираження складності та суперечливості психічного життя людини. Блукання Джейка Донеґ’ю у світі хаосу – “сітки життя”. Трагікомічність ситуацій, роль випадку у житті людини. Тема мистецтва та митця у романі “Чорний принц”. Структура роману. Неоплатонівські тенденції у творі. Протиставлення різних поглядів на мистецтво в образах Бредлі Пірсона й Арнольда Баффіна. Багатозначність образу “чорного принца”.

Література:

1. Ивашева В. В. Роман философской тенденции. (Уильям Голдинг. Айрис Мердок. Колин Уилсон) // Ивашева В. В. Литература Великобритании XX века. – М., 1984.
2. Єременко О. Погляд у “темноту людського серця”: Матеріали до прочитання роману В. Голдінга “Володар мух” // Всесвітня література. – 1999. – № 4.
3. К проблеме философско-психологического романа // Михальская Н. П., Аникин Г. В. Английский роман XX века. – М., 1982.
4. Кошелев С. Л. Тенденция реализма и модернизма в романе У. Голдинга «Повелитель мух» // Проблемы метода и жанра в зарубежных литературах. – Свердловск, 1982.
5. Мельниченко О. К. Основні форми оповіді в романах У. Голдінга та їхні ймовірні характеристики // Іноземна філологія. Республік. міжвідом. науковий збірник. – 1977. – Вип. 46.
6. Павличко С. Айріс Мердок. Мистецтво в пошуках добра // Павличко Соломія. Зарубіжна література. Дослідження та критичні статті. – К., 2001.
7. Павличко С.Д. Лабіринти мислення. – К., 1993.
8. Психологический роман у новейшей английской литературе // Жанровые разновидности романа в зарубежной литературе XVIII–XX веков / Рук. авт. коллектива М. П. Мудесити. – Киев–Одесса, 1985.
9. Саруханян А. П. Айрис Мердок // Английская литература 1945-1980 / Ответств. редактор А. П. Саруханян. – М., 1987.
10. Урнов М. В. Вехи традиции в английской литературе. – М, 1986

Практичне заняття № 5.

Філософсько-інтелектуальна проза Джона Фаулза.

Філософсько-естетичні погляди Дж. Фаулза. Концепція роману митця (праці “Чи вмер роман?”, “Нотатки про незакінчений роман”): роман як засіб відтворення людського досвіду, процес читання – вид співтворчості, нетотожність мистецтва та реальності тощо. Фаулз й екзистенціалізм.

Особливості поетики прози письменника: взаємопроникнення різних естетичних систем; інтелектуалізація змісту та форми; параболічність конфлікту; філософський підтекст, реалізований шляхом поєднання факту та вигадки, документального й фантастичного; жанрове (детективний, роман-пародія, роман-виховання, соціально-політичний тощо), і стильове (міф, алегорія, метафора, алюзії, іронічна гра, гротеск тощо) розмаїття; наявність позитивної програми тощо.

Художня своєрідність розкриття універсальних законів буття у романах “Колекціонер” (1963), “Маг” (1966), “Жінка французького лейтенанта” (1969), “Вежа з чорного дерева” (1974), “Мантиса” (1982), “Деніел Мартін” (1977), “Примха” (1985) та ін.

“Жінка французького лейтенанта” – знаковий роман у творчості Дж. Фаулза. Пародійний сюжет як один із мистецьких прийомів вирішення філософських проблем самовизначення особистості, свободи й необхідності, випадковості та закономірності. Сислове наповнення образів Сари та Чарльза. Інтерпретація трьох фіналів роману. Роль принципу “гри” із читачем та текстом. Наявність жанру “роману в романі”, концепція стосунків автора та персонажів як представників різних часових пластів. Зміст епіграфів до розділів.

Література:

1. Арнольд И. В. , Дьяконова Н. Я. Авторский комментарий в романе Джона Фаулза “Женщина французского лейтенанта” // Известия АН СССР. Сер. литературы и языка. – 1985. – Т. 44. – № 5.
2. Бушманова Н. Дерево и чайки в открытом окне: Беседы с Джоном Фаулзом // Вопросы литературы. – 1994. – Вып. 1.
3. Ивашева В. В. Что сохраняет время. – М., 1979.
4. Жлуктенко Н. Ю. Интеллектуальна проза Джона Фаулза // Література Англії ХХ ст. – К., 1993.
5. Павличко С. Интеллектуальна проза Джона Фаулза // Всесвіт. – 1989. – № 5.
6. Павличко С. Роман Джона Фаулза “Деніел Мартін” і традиції англійської реалістичної прози // Павличко С. Зарубіжна література. Дослідження та критичні статті. – К., 2001.
7. Сачик О. Мистецтво гри / проза Джона Фаулза // Слово і час. – 1997. – № 12.
8. Сачик О. Творча гра та ігрова творчість / англієць Джон Фаулз // Всесвіт. – 1999. – № 1.
9. Структурно-композиционные особенности современного философско-психологического романа (на материале романа Дж. Фаулза «Женщина французского лейтенанта» // Стиль и жанр художественного произведения. – Львов, 1987.

Практичне заняття № 6

Критика «американської мрії» у літературі США перших десятиліть ХХ ст.

Соціально-культурний розвиток США на початку ХХ ст. Передумови формування новітньої літератури. Виникнення нової генерації митців: Т. Вулф, Ф.–С. Фіцджеральд, Дж. Дос Пассос, Т. Уайльдер, Дж. Стейнбек, У. Фолкнер, Е. Хемінгуей, Ш. Андерсон, С. Люїс, Т. Уайльдер, Т. Драйзер та ін. Традиції та новаторство американської літератури окресленого періоду.

Теодор Драйзер (1871–1945) – фундатор соціально-психологічного американського роману. Особливості світосприйняття письменника. Проблема успіху та моральних цінностей як кардинальна у творчості митця, своєрідність її вирішення у романах «Сестра Керрі» (1900), «Дженні Герхардт» (1911), «Трилогія бажань» («Фінансист» (1912), «Титан» (1913), «Стоїк» (виданий 1947), «Геній» (1915). Викривальний зміст роману Т.Драйзера «Американська трагедія» (1925). Основа сюжету. Реалізм письменника у зображенні американської дійсності. Майстерність психологічного аналізу образів Клайда Гріффітса та Роберти Олден як жертв «американської мрії».

Френсіс–Скотт Фіцджеральд (1894–1940) – кумир молоді «віку джазу» та її літописець. «Джазова доба» як період крайнощів у романах «З цього боку раю» (1920), «Прекрасні та приречені» (1922), збірках оповідань «Звабниці й філософи» (1920), «Вік джазу» (1922), «Сумні молоді люди» (1926). Роман «Великий Гетсбі» (1925) – свідчення творчої зрілості митця. Основний конфлікт твору. Своєрідність оповіді. Образ Ніка Карравея. Метод «подвійного бачення» у розкритті образу головного героя. Гетсбі як продукт жорстокої дійсності та її жертва. Поєднання романтичних та реалістичних тенденцій у творі. Особливості стилю роману (емоційність, об'єктивність, значення деталі тощо).

Порівняльна характеристика творчих методів і стилів Т.Драйзера і Ф.С.Фіцджеральда.

Література:

1. Горбунов А.Н. Романи Френсиса Скотта Фіцджеральда. – М., 1974.
2. Денисова Т. Н. Америка, яка вона є, або «Людська комедія» Теодора Драйзера // Денисова Т. Н. Роман і романісти США ХХ століття. – К., 1990.
3. Денисова Т. Н. Літературний процес ХХ сторіччя // Вікно в світ. – 1999. – № 5(8).
4. Денисова Т. Н. Фіцджеральд і американський міф // Денисова Т.Н. Роман і романісти США ХХ століття. – К., 1990.

5. Засурский Я. Н. Драйзер открывает XX век // Засурский Я.Н. Американская литература XX века. – М., 1984.
6. Засурский Я.Н. Потерянное поколение. Френсис Скотт Фицджеральд и «поэзия отрицательных величин» // Засурский Я. Н. Американская литература XX века. – М., 1984.
7. Зверев А. Американский роман 20–30-х годов. – М., 1982.
8. История американской литературы: В 2-х ч. / Под ред. Н.И.Самохвалова. – М., 1971. – Ч. 2.
9. Старцев А. И. Горькая судьба Фицджеральда – Скотт Фицджеральд и «очень богатые люди» // От Уитмена до Хемингуэя. – М., 1972.
10. Фицджеральд Ф.С. Отзвуки века джаза // Писатели США о литературе. – М., 1982. – Т. 2.

Практичне заняття № 7

Творчість Ернеста Хемінгуея в контексті розвитку американської літератури XX ст.

Основні етапи творчості, світоглядно-етичні та естетичні принципи Е. Хемінгуея (1869–1961). Збірка оповідань “У наш час” (1925), “І сходить сонце” (“Фієста”, 1926), “Прощавай, зброє” (1929), “По кому подзвін” (1940), “Старий і море” (1952). Нобелівська премія (1954). Новаторство прози (принцип айсберга): лаконізм, стислість, ритмічність, відсутність коментарів, афористичність, фактографічність, лейтмотив, відвертість оповіді від першої особи, екстремальність ситуацій тощо. Кодекс честі «хемінгуеївського героя».

Художня реалізація “теорії айсберга” у романі «Прощавай, зброє». Біографічна основа сюжету. Конфлікт твору. Спосіб зображення війни у романі, війна в оцінці різних персонажів. Форма й зміст діалогів, які ведуть солдати (“війну не виграють перемогами”, “війні немає кінця” тощо). Фред Генрі як герой “хемінгуеївського типу”, його минуле, особливості світосприйняття. Мотиви добровільного вступу в армію. Ставлення Фреда до війни, яку він не вважає своєю, хоча переконує, що “війну треба довести до кінця”. Тема кохання в умовах війни як художнє вираження трагічної концепції буття, лейтмотив теми. Роль кохання у процесі переосмислення героєм війни і свого місця в ній. Психологічно-емоційний підтекст висловів головних героїв: “У житті не так важко влаштуватись, коли нічого втрачати”, “Нас тільки двоє у цілому світі серед чужих людей. Якщо між нами щось западе – нам кінець, вони здолають нас”, “У мене завжди життя було таке

наповнене. Тепер, якщо тільки тебе нема, все пусто”. Сепаратний мир. Символічний зміст назви роману й тема втраченого покоління. Згубний вплив “зброї” на життя й свідомість Фреда, Кетрін, Рінальді, Фергюсон та ін. Місце священика у системі образів твору.

Тема іспанської війни у романі “По кому подзвін”. Іспанія у житті автора та його героя. Зображення духовної еволюції хемінгуейвського героя в образі Роберта Джордана. Життєстверджуючий пафос твору. Художні особливості.

Символічно-філософське наповнення повісті-притчі “Старий і море”. Фабула і підтекст. Образи-символи у творі: риба, море, акули, леви, хлопчик Моліно, туристи та ін.

Література:

1. Анастасьев Н. Творчество Эрнеста Хемингуэя. – М., 1981
2. Грибанов Б. Эрнест Хемингуэй: герой и время. – М., 1980.
3. Засурский Я.Н. Подтексты Эрнеста Хемингуэя // Засурский Я.Н. Американская литература XX века. – М., 1984.
4. Затонський Д. Від респекту до підтексту // Зарубіжна література. – 1998. - № 5.
5. Затонский Д. От Ника Адамса к Роберту Джордану // Затонский Д. Искусство романа и XX век. – М., 1973.
6. Денисова Т. “Герой кодексу”, а насправді вірний собі // Тижневик “ЗЛ”. – 1991. – № 45.
7. Денисова Т. Эрнест Хемінгуей. Життя і творчість. – К., 1972
8. Денисова Т. Н. Секрет “айсберга” (о художественных особенностях прозы Хемингуэя) // Литературная учеба. – 1980. – № 5.
9. Денисова Т. Н. Літературний процес XX сторіччя. Між двома світовими війнами: людина і світ // Вікно в світ. – 1999. – № 5 (8).
10. Кашкин И. А. Содержание – форма – содержание [О творчестве Э. Хемингуэя] // Вопросы литературы. – 1964. – № 1.
11. Кашкин И. Эрнест Хемингуэй. – М., 1966.
12. Лидский Ю. Я. Творчество Эрнеста Хемингуэя. – К., 1978.
13. Мендельсон М. Роман США сегодня. – М., 1977.
14. Савченко З. В. Роман Хемінгуея “По кому подзвін”. Урок позакласного читання: методичні поради. 11 клас // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2004. – № 1.

15. Федорчук М. М. Внутрішній монолог як засіб психологізації зображення у прозі Е. Хемінгуея // Іноземна філологія. Респ. міжвід. зб. – Львів, 1986. – Вип. 84.

Практичне заняття № 8

Нонконформістські тенденції у літературі США повоєнного періоду.

Особливості суспільно-політичного та культурного життя США 50-х рр. Політика Маккарті. Трансформація “американської мрії” у нових умовах. Рух «бітників». Філософсько-естетичні засади, спосіб творчого самовираження руху. Зародження контркультури. Роман Джека Керуака “У дорозі” як “євангеліє” бітників. Школа «Нью Йоркер». Нонконформістська література.

Творчість **Джерома Д. Селінджера** (нар. 1919). Зображення американського суспільства через призму понять підлітка у романі Дж. Селінджера «Ловець у житті» (1951). Проблема жанру та композиції, форма й стиль оповіді. Духовна атмосфера дійсності як підґрунтя трагічного світопочування головного героя. Складність та суперечливість психологічного портрета Голдена Колфілда: неврівноваженість, інфантильність, замкнутість, недружелюбність, надмірна чуттєвість, схильність до самоаналізу, максималізм тощо. Морально-етична та емоційна сила бунту Голдена. Сміслові навантаження неформальної лексики у романі. Символічний зміст назви твору.

Етапи творчого шляху **Джона Апдайка** (нар. 1932), художній метод, місце в американській літературі. Тематика прози. Поєднання міфологічного та реального планів у диалогії “Кентавр” (1964) і Ферма. Проблема масового суспільства та особистості у творах “Пари” (1968), “Місяць відпустки” (1975), “Одружися зі мною” (1976). Структура та хронологічні рамки тетралогії про Кролика: “Кролику, біжи” (1960), “Кролик одужав” (1971), “Кролик розбагатів” (1981), “Кролик відпочиває” (1990). Морально-духовна та психологічна еволюція головного героя у контексті суспільно-політичних та культурно-історичних змін американського суспільства.

Трагедія «маленької людини» у романі Дж. Апдайка «Кролику, біжи». Сюжетно-композиційна своєрідність твору. Проблема “роману-дороги” як замкнутого кола. Майстерність зображення “середньої Америки” кінця 40-х років як соціально-психологічного тла роману: відсутність духовних ідеалів та моральних критеріїв, формальний підхід до релігії, поширення масової культури, реклами, стандартизація суспільства. Типовість, пересічність та драматизм образу Гаррі

Енгстрома, психологічна характеристика героя. Явища навколишньої дійсності в його оцінці, мотиви вчинків, безглуздість мети. Проблема бунту. Семантичний підтекст прізвиська “Кролик”. Композиція, тематика й проблематика твору.

Література:

1. Белов С. Парадоксы Дж. Селинджера // История любви (америк. повесть XX века). – М., 1990.
2. Вторая мировая война и послевоенное наступление конформизма // Засурский Я. Н. Американская литература XX века. – М., 1984.
3. Денисова Т. Н. Історія американської літератури XX століття. Навч. посібн. – К., 2002.
4. Денисова Т.Н. Нонконформізм середини віку: людина в постіндустріальному суспільстві (Дж.Стейнбек, Дж.Селінджер, Дж.Апдайк, С.Беллоу) // Вікно в світ. – 1999. – № 5 (8).
5. Денисова Т. Н. Пересічні трагедії Джона Апдайка // Денисова Т. Н. Роман і романісти США XX ст. – К., 1990.
6. Мендельсон М. Роман США сьогодні. – М., 1977.
7. Парадоксы социального бытия и психоанализ. Джон Апдайк. «Кролик, беги»// Костяков В. И. Американский роман середины XX века. – Саратов, 1988.
8. “Правда искусства в страдании, которое таится в нем”. Беседа Фрица Радаца с Джоном Апдайком // Иностранная литература. – 2002. – № 6.
9. Шохина В. Непробужденные души: [О творчестве Апдайка] // Литературное обозрение. – 1983. – № 4.
10. Яковенко С. «Маленька» людина в прозі Джона Апдайка // СІЧ. – 1998. – №11.

Практичне заняття № 9.

Французька література першої половини XX ст.

Творчість Франсуа Моріака.

Загальні тенденції літератури Франції окресленого періоду. Літературні напрями, школи, течії, жанри. Реалістичний проза у творчості Ромена Роллана, Антуана де Сент–Екзюпері, Андре Моруа, Роже Мартена дю Гара, Анрі Барбюса та ін. Модерністська література. Новаторський характер роману Андре Жіда “Фальшивомонетники” (1925). Роман Марселя Пруста “У пошуках втраченого

часу” як суб’єктивна епопея. Естетика та поетика сюрреалізму (Луї Арагон, Андре Бретон, Поль Елюар, Робер Деснос, Філіп Супо), уніанімізму (Жюль Ромен, Жорж Дюамель, П’єр Жан Жув та ін.). “Міфологічна драма” (Жан Кокто “Орфей”, Жана Жіроду “Троянської війни не буде”). Роман Луї–Фердінана Селіна “Подорож на край ночі” у контексті літератури “втраченого покоління”. Література Народного фронту та руху Опору. “Католицьке” крило у літературі Франції (Франсуа Моріак, Поль Клодель, Жорж Бернанос).

Етапи творчості **Франсуа Моріака**, особливості християнського світосприйняття, місце у світовій літературі. Традиції та новаторство митця. Синтез модерністських та реалістичних тенденцій у романі «Гадючник». Жанр, своєрідність композиції, форма оповіді. Проблематика роману. Образ Луї - оповідача роману і головного героя, спосіб розкриття образу, соціально-психологічна характеристика. Самооцінка головного героя. Інші персонажі (Іза, Марі, Люк, Юбер, Жаніна, Робер, Марінетта, Женев’єва та ін.) у сприйнятті Луї. «Прозріння» героя як втілення християнських ідей письменника. Символічний зміст “гадючника”. Мовно-стильовий аналіз твору (емоційна напруженість, аналітичність, сенсаційність, метафоричність та ін.).

Трагічна концепція дійсності у романі Моріака «Дорога в нікуди».

Література:

1. Андреев Л. Г. Сюрреализм. – М., 1972
2. Андреев Л. Г. , Козлова Н. П., Косиков Г. К. История французской литературы. – М., 1987.
3. Анисимов И. И. Франсуа Мориак и его романы // Анисимов И.И. Французская литература в контексте современности. Собр. соч.: В 3-х т. – М., 1985. – Т. 3.
4. Антология французского сюрриализма. 20-е годы. – М., 1994.
5. Ваксмахер М. Французская литература наших дней. – М., 1967.
6. Денисова Т. Н., Сиваченко Г. М. Марсель Пруст. Марченко Н. П. Від зацікавлення окремим мотивом до розуміння всього твору. Наливайко Д. С. “М. Пруст мене вразив глибиною проникнення у внутрішнє життя людини і тонкістю психологічного малюнка” (Бесіда з Д. С. Наливайком) // Всесвітня література в середн. навч. закл. України. – 1999. – № 11.
7. Еремеев Л. А. Французский литературный модернизм. Традиции и современность. – К., 1991.
8. Кирнозе З.И. Франсуа Мориак. – М., 1970.

9. Кузьмина В. П. Французская комедия 20-х–30-х гг. XX века (Клодель, Кокто, Ануй) // Писатель и жизнь. Сборник. Вып. 10. – М., 1981.
10. Моруа А. От Монтеня до Арагона. – М., 1983.
11. Наркирьев Ф. Франсуа Мориак. – М., 1983.
12. Пузиков А. Рыцари истины. Портреты французских писателей. – М., 1987.
13. Штейн А. Л., Черневич М. Н., Яхонтова М. А. История французской литературы. – М., 1988.
14. Якимович Т. Планета Моріак // Всесвіт. –1977. – № 7.

Практичне заняття № 10

Французький екзистенціалізм як літературний напрям.

Творчість Альбера Камю.

Літературні напрями, течії, жанри у французькій літературі повоєнного періоду. Екзистенціалізм: Жан-Поль Сартр, Альбер Камю, Габріель Марсель, Сімона де Бовуар. Тема самотності у прозі Франсуази Саган (“Здрастуй, смутку”, “Трохи сонця у холодній воді” та ін.). «Абсурдистська драма»: Ежен Йонеско (1912–1993) “Голомоза співачка” (1950), “Стільці” (1952), “Носороги” (1960); Семюель Беккет (1906–1989) “Чекаючи на Году” (1952), “Кінець гри” (“Ендшпіль”, 1957), “Остання стрічка Краппа” (1958) та ін.. «Новий роман»: Наталі Саррот (1902–1999) “Тропізми” (1939), “Портрет невідомого” (1947), “Планетарій” (1959), “Золоті плоди” (1963); Алан Роб Грійє (нар. 1922) “У лабіринті” (1959); Мішель Бутор (нар. 1926 р.) “Зміна” (1957)/ Традиції та новаторство творчості Веркора (“Мовчання моря”), Робера Мерля (“Смерть – моє ремесло”, “Мальвіль”), Ерве Базена (“Сім’я Резо”).

Естетика та поетика французького екзистенціалізму як літературного напрямку, філософські корені, школи, представники. Ж.П.Сартр (1905–1980) – автор маніфесту екзистенціалістів (трактати “Буття і небуття”, 1943; “Екзистенціалізм – це гуманізм”, 1946): абсурдність світу, визнання суб’єктивного досвіду людини, заперечення детермінізму, утвердження поняття свободи суб’єкта, проблема “іншого” та ін.. Художня реалізація ідей Сартра у романі “Нудота” (1936). Художні особливості психоаналізу у творі.

Два етапи творчості **Альбера Камю** (1913–1960): “абсурду” (“Міф про Сізіфа”, “Сторонній”) та “бунту” (“Бунтівна людина”, “Чума”, “Калігула”). Проблема свободи у романі “Сторонній” (1937–1940). Образ Мерсо як знаряддя випадковостей і жертва людської відчуженості. Художнє втілення екзистенціальних

постулатів Камю у романі «Чума» (1947). “Чума” як філософська притча й роман–хроніка. Художній час і простір у творі. Багатозначність образу «чуми». Бунт і свобода в абсурдному світі. Уособлення різних варіантів морального вибору в образах Ріє, Тарру, Грана, отця Панлю, Рамбера, Коттара. Позиція автора. Стиль твору (об’єктивність, відсутність емоційного забарвлення, аналітичність, прозорість тощо)

Література:

1. Андрієвська О. О. Ідеї і стиль «нового роману» у Франції // Іноземна мова. Міжвід. республ. збірник. – 1971. – Вип. 25.
2. Андреев Л. Г. , Козлова Н. П., Косиков Г. К. История французской литературы. – М., 1987.
3. Великовский С. Грани “несчастливого сознания”. – М., 1973.
4. Діброва В. Шляхи театрального авангарду: Ежен Йонеско // Всесвіт. – 1988. – № 10.
5. Затонський Д. Альбер Камю або Перевернута трагедія // Затонський Д. Про модернізм і модерністів. – К., 1972.
6. Кабкова О. Опіраючись пошесті, зберегти власне “я” /вивч. роману А. Камю “Чума”// Всесвітня література. – 1999. – № 3. – С. 23–26.
7. Лирика німецького експрессионізму. – М., 1990.
8. Наливайко Д. Трагічний гуманізм Альбера Камю // Камю А. Вибрані твори. – К., 1991.
9. Попович М. Бунтівливий Камю. Білоцерківець Н. Сартр допоможе вам зробити вибір // Тижневик “ЗЛ”. – 1998. – № 20.
10. Саган Ф. Глави из книги «В память о лучшем» // Вопросы литературы. – 1998. – Март–апрель.
11. Сартр Ж.-П. Бытие и ничто // Философские науки. – 1989. – № 3.
12. Черницкая Л.А. Художественная система Натали Саррот как явление литературного авангарда: На материале романа «Портрет неизвестного» // Научн. докл. высш. шк. Филол. науки. – 1991. – № 3.
13. Штейнбук Ф. Человек как символ не только жизни, но и смерти // Відродження. – 1996. – № 4.
14. Французька п’еса ХХ ст. Театральний авангард. – К., 1993.
15. Якимович Т. К. З художнього світу Франції.– К., 1981.

Практичне заняття № 11
Австрійська література. Новелістика Стефана Цвейга.
Творчість Франца Кафки.

Австрійський феномен у контексті німецькомовної літератури ХХ ст. (універсалізм, епохальність, поєднання загального й часткового, філософічність тощо). Віденська школа та її представники: Роберт Музіль (“Людина без властивостей”), Йозеф Рот (“Марш Радецького”), Герман Брох (трилогія “Сновиди”), Еліас Канетті (“Осліплення”) та ін.

Творчість **Стефана Цвейга** (1881–1942). Жанрова багатогранність художньої спадщини митця. С. Цвейг як майстер новели. Цикл новел “Ланцюг”, тематика його частин: “Перші переживання” (1911), “Амок” (1922), “Сум’яття почуттів” (1927). Психологізм як діючий засіб звичних ситуацій у новелах “Палка таємниця”, “24 години з життя жінки”, “Лист незнайомої”, “Амок”. Основний конфлікт, тематика, сюжетна двовимірність новел (сюжет і підсюжет). Ключові деталі, їх смислове навантаження. Природа (звукова, кольорова) як контраст, тло чи спільник. Кольорова гама, світло і тьма. Портретна характеристика у новелах.

Празька школа німецькомовної літератури (Егон Кіш, Франц Верфель, Густав Майрінк) та місце у ній творчості Франца Кафки (1883–1924) – одного з фундаторів європейського модернізму. Особливості світосприйняття письменника. Власне життя як об’єкт художнього переосмислення. Романи “Процес” (1925), “Замок” (1926), “Америка” (1927); новели “Вирок” (1913), “Перетворення” (1916), “У виправній колонії” (1919); збірки оповідань “Спостереження” (1913), “Сільський лікар” (1919), “Голодар” (1924). Особливості індивідуального стилю митця. Синтез поетик різних художніх систем у прозі Кафки (експресіонізм, сюрреалізм, екзистенціалізм, абсурдизм). Жанрова та композиційна своєрідність, тематика та проблематика творів. Образ “маленької людини” ХХ ст. та її внутрішні суперечності (новела “Перевтілення”, романи “Процес”, “Замок”). Зміст центральних метафор у творах “Процес”, “Замок”, “Перевтілення”. Специфіка використання фантастичних елементів. Поетика сну.

Література:

1. Волощук Евгения. Хроника странствий духа. Этюды о Франце Кафке. – К., 2001.
2. Днепров В. Метафорический роман Кафки // Днепров В. Идеи времени и формы времени. – Л., 1980.

3. Затонский Д.В. Австрийская литература в XX столетии. – М., 1985.
4. Затонський Д. Феномен австрійської літератури. Франц Кафка // Вікно в світ. – 1998. – № 1.
5. Затонский Д. В. Франц Кафка и проблемы модернизма. – М., 1972.
6. Затонський Д. В. Франц Кафка // Всесвіт. – 1983. – № 7.
7. Каралашвили Р. Знакомство с Номо Austricus // Иностранная литература. – 1982. – № 9.
8. Кафка Ф. Из дневников. Письмо к отцу. – М., 1988.
9. Кафка Ф. Перевтілення. Статті А. Андроника, А. Угриня, Є. Волощук, Л. Яременко // Вікно в світ. – 1998. – № 3.
10. Косенко Ю. Про жанрову своєрідність новели // Радянське літературознавство. – 1965. – № 9.
11. Майфет Г. Нетерпляче серце // Всесвіт. – 1988. – № 11.
12. Набоков В. Франц Кафка // Всесвіт. – 1993. – № ¾.
13. Наумович Л. Природа в новеллах Стефана Цвейга // Вопросы национальной специфики произведений зарубежной литературы XIX–XX веков. – Иваново, 1979.
14. Сучков Б. Л. Лики времени. Сборник: В 3 т. – М., 1976. – Т. 1.
15. Сучков Б. Л. Франц Кафка // Сучков Б. Л. Собр. соч : В 3 т. – М., 1985. – Т. 2.

Практичне заняття № 12.

Літературний процес у Німеччині першої половини XX ст.

Культурно–соціальні особливості розвитку Німеччині перших десятиліть XX ст. Експресіонізм як літературна течія, передумови виникнення. Естетика експресіонізму (фрагментарність, риторичність, абстрактність, умовність та ін.). Експресіоністська поезія (Ф.Верфель, Г.Траклъ, Г.Гейм, Й.Бехер). «Драма крику», її художні особливості, представники (В.Газенклевер, Г.Кайзер, Е.Толлер). Основні тенденції розвитку німецького роману, його жанрові різновиди: історичний (Г. Манн, Л. Фейхтвангер), філософський–інтелектуальний (Томас Манн, Альфред Деблін), антивоєнний (А. Зегерс, Е.–М. Ремарк), сатиричний (Г. Манн) та ін

Творчість **Бернгарда Келлермана** (1879–1951). Поетика прози письменника. Поєднання фантастики з фактами реального життя у соціально-утопічному романі

“Тунель” (1913). Елементи експресіонізму у творі: гіперболізація, наявність контрастів, мелодраматизм ситуацій, натуралізм. Типізація образів. Зображення атмосфери повоєнної Німеччини у романі “Брати Шелленберг” (1925). Засудження фашизму та мілітаризму у романі “Танок смерті” (1948).

Романістика **Еріх Марії Ремарка** (1898–1970), особливості творчого методу. Трилогія про “втрачене покоління”: “На західному фронті без змін” (1929), “Повернення” (1931), “Три товариші” (1938). Людина й війна у романі “На західному фронті без змін”, художня своєрідність оповіді (безпосередність, невимушеність, пристрасна стриманість, ліризм, відсутність риторики, красномовства тощо). Проблематика роману. Тема еміграції, буття людини у ворожому світі у романах “Люби ближнього свого” (1941), “Тріумфальна арка” (1946), “Ніч у Лісабоні” (1963). Антифашистське спрямування романів “Іскра життя” (1952), “Час жити, час помирати” (1954). Екзистенціалізм прози Ремарка. Комічне, форми його вираження, художнє наповнення.

Література:

1. Гуляев Н. А. и др. История немецкой литературы. – М., 1975.
2. Журавська Р. Ю. Зарубіжний антифашистський роман – К., 1976.
3. Затонський Д. Перечитуючи Ремарка // Вікно в світ. – 1999. – № 5.
4. Затонський Д. Романіст Ліон Фейхтвангер // Вікно в світ. – 1999. – № 5.
5. История немецкой литературы: В 3 т / Под ред. А. Дмитриева . – М., 1976. – Т. 3.
6. Лейтес Н.С. От Фауста до наших дней. – М., 1987.
7. Павлова Н.С. Экспрессионизм // История немецкой литературы: В 5 т. / Под общ. ред. Н. И. Балашова – М., 1968. – Т. 4.
8. Павлова Н.С. Типология немецкого романа 1900-1945 гг. – М., 1982
9. Скуратовський В. Л. Мистецькі проблеми в німецькому романі ХХ ст. – К., 1972.
10. Сумерки человечества. Лирика немецкого экспрессионизма. – М., 1990.
11. Сучков Б. Л. О книгах Э. М. Ремарка // Сучков Б. Л. Лики времени. – М., 1976. – Т. 2.

Практичне заняття № 13

Філософсько-інтелектуальний роман у німецькомовній літературі.

Філософсько-інтелектуальний роман як знакове явище літератури ХХ ст., його художні особливості, історико-літературні предтечі.

Поетика жанру філософсько-інтелектуальної прози **Томаса Манна** (1875–1955): умовність історичного плану, психологізм, абстрактність ідей, містика, міфотворчість тощо. Жанрова своєрідність роману Т.Манна «Чарівна гора». Тематика і проблематика твору, система образів, час і простір у романі. Зображення на прикладі духовних пошуків Ганса Касторпа боротьби ідеологій у німецькому суспільстві першої половини ХХ ст., еволюція образу. Символічний зміст образів Сеттембріні, Лео Нафти, Пепперкорна. Тема кохання та її місце у загальній проблематиці роману. Багатозначність фіналу твору. Осмислення ходу європейської історії у тетралогії «Йосип і його брати» (1934–1944). Проблема митця і його роль у світі у романі «Доктор Фаустус» (1947).

Творчий та життєвий шлях **Германа Гессе** (1877–1962), особливості світогляду. Відгомін філософських концепцій Сходу, європейській теорій ХХ ст. (Ніцше, Фройд, Юнг) у творчості митця. Художні особливості прози Гессе: символіка, містика, наявність фантастичних та утопічних елементів. Іронія як філософське розуміння існування світу та людського буття. Пошуки ідеалу гармонії і нової моралі героями повісті «Сіддгарта» (1922). Зображення духовних блукань та роздвоєння душі сучасної самотньої людини у романі «Степовий вовк» (1927). Структура роману. Символічний зміст образу Степового вовка. Шляхи порятунку Гаррі Галлера. Художня ілюстрація теорій психоаналізу у творі (сцена у «магічному театрі»). Оцінка останньої сцени роману. Роман «Тра і в бісер» (1943) – вершина творчості Г. Гессе. Часово-просторова організація твору. Утопічно-фантастичний характер Касталії – країни інтелектуальної еліти. Символіка гри в бісер. Боротьба і єдність протилежностей в образах Йозефа Кнехта і Пінко Десіньорі. Тема спадкоємності поколінь у романі. Узагальнення долі творчої людини в образі Йозефа Кнехта. Зміст фіналу твору.

Література:

1. Адмони Б., Сильман Т. Томас Манн. – Л., 1960.
2. Березина А. Герман Гессе. – Л., 1976.

3. Білоцерківець Н. “Пробудження”, або спогади про Сіддхартху [Про повість Г. Гессе “Сіддхартха”] // Всесвіт. – 1990. – № 3.
4. Дирзен И. Эпическое искусство Томаса Манна. – М., 1981.
5. Завадська Є. Відгомін культур Сходу у творчості Гессе // Всесвіт. – 1977. – № 5.
6. Затонський Д. Волшебные горы Томаса Манна // Литературное обозрение. – 1975. – № 5.
7. Затонський Д. Г. Гессе – заперечення і ствердження // Минуле, сучасне, майбутнє. – К., 1982.
8. Затонський Д. Томас Манн як представник епохи // Затонський Д. Шлях через ХХ століття. Статті про німецькомовні літератури. – К., 1978.
9. Каралашвили Р. Г. Мир романа Германа Гессе. – Тбилиси, 1984.
10. Кургинян М.С. Романы Томаса Манна. – М., 1975.
11. Манн Т. Художник и общество. Переписка. Статьи. – М., 1988.
12. Наливайко Д. Шляхи Германа Гессе // Всесвіт. – 1977. – № 5.
13. Седельник В. Д. Гессе и швейцарская литература. – Л., 1976.
14. Федоров А.А. Томас Манн. Время шедевров. – М., 1981.
15. Ященко Э. Велич Томаса Манна // Всесвіт. – 1992. – № 5–6.

Практичне заняття № 14.

Літературний процес повоєнної Німеччини. Творчість Генріха Белля.

Шляхи розвитку літератури ФРН та НДР. Тема війни та її наслідків крізь призму екзистенційного світовідчуття у прозі Вольфганга Кеппена (“Смерть у Римі”, 1954), Гюнтера Грасса (“Бляшаний барабан”, 1959; “Кішка і миша”, 1961; “Собачі роки”, 1963), Зігфріда Ленца (“Урок німецької”, 1968), Ганса Носсака (“Спіраль”, 1956) та ін. Ідейно-естетична програма письменників “Групи-47” (Р. Шредер, Р. Шнайдер Г. Ріхтер, А. Андерш, В. Борхерт, Г. Белль): неприкрашене зображення дійсності, відсутність пафосу, натуралізм, фрагментарність, лаконізм, метод контрапункту, внутрішній монолог, багатозначність, мотиви розчарування та відчаю.

Традиції та новаторство творчості **Генріха Белля** (1917–1985), антивоєнний зміст прози. Образ маленької людини – жертви антигуманної ідеології в оповіданні “Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...”. Війна у дзеркалі індивідуальної свідомості у романі “Де ти був, Адаме” (1951). Німеччина у перші повоєнні роки у романах “І не сказав жодного слова” (1953), “Дім без господаря” (1954), “Хліб ранніх років” (1955). Віддзеркалення національної історії Німеччини через форму спогадів у

романі “Більярд о пів на десяту” (1959). Художня своєрідність поєднання сучасності із фрагментами минулого, складність символіки роману, майстерність зображення універсального через часткове, синтез ліричного та епічного начал, техніка монтажу. Бунт проти фальшивого святенницького світу у романі “Очима клоуна” (1963) у контексті нонконформістської літератури. Суперечливість інтерпретацій образу Ганса Шнірра. Критика дійсності у творі. Художні особливості роману. Трагічне і комічне у романі “Груповий портрет із дамою” (1971).

Література:

1. Ботникова А. Б. Время в романе Г. Белля // Индивидуальность писателя и литературно-общественный процесс. – Воронеж, 1978.
2. Генріх Белль / Матеріали до вивчення творчості // Всесвітня література. – 1998. – № 5.
3. Гладышев В. Крик души «потерянного поколения». Конспект урока по роману Г. Белля «Глазами клоуна» 11 класс // Відродження. – 1994. – № 3.
4. Затонський Д. Генріх Белль – людина і письменник // Вікно в світ. – 1999. – № 2 (5).
5. Затонский Д. Искусство романа и XX век. – М., 1973.
6. Копелев Л. О Генрихе Белле [Творческий портрет зап.-герм. писателя] // Иностранная литература. – 1988. – № 12.
7. Роднянская И. Мир Г. Белля // Вопросы литературы. – 1966. – № 10.
8. Тамарченко Л. С. Ритм в лирическом романе / “Бильярд в половине десятого” Г. Белля / // Художественное целое как предмет типологического анализа. Межвуз. сборник научн. трудов. – Кемерово, 1981.
9. Шахова Кіра. П'ять німецьких лауреатів Нобелівської премії з літератури [Г. Гауптманн, Т. Манн, Г. Гессе, Г. Белль, Г. Грасс]. – К., 2001.

Практичне заняття № 15.

Латиноамериканська проза ХХ ст. Творчість Габріеля Гарсія Маркеса.

Традиції і новаторство латиноамериканської прози ХХ ст. Художні відкриття **Хорхе Луїса Борхеса** (1899–1986). Жанрове розмаїття новелістики митця, змістова багатозначність та багатоплановість, взаємопроникнення символів, значень, сюжетів. Структурно-семантична організація новел “Безсмертний”, “Повідомлення Броуді”.

Феномен магічного реалізму (А. Карпент'єр, Ж. Амаду, М. Астуріас та ін.). Місце **Габріеля Маркеса** (нар. 1928 р.) у латиноамериканській та світовій літературі ХХ ст. Повість “Полковникові ніхто не пише” (1961), збірка оповідань “Похорон Великої мами” (1962). Своєрідність поєднання міфологічного світобачення індіанських племен із реалістичними картинами у романі Г.Г.Маркеса «Сто років самотності» (1967), жанрова специфіка твору, історична основа сюжету, морально-етична проблематика. Майстерність передачі місцевого колориту. Тема розладу людських взаємин у романі.

Філософське узагальнення людської історії у романі «Осінь патріарха» (1975). «Гра» із часом та композиція твору. Образ диктатора як уособлення історії несправедливого світу. Демократичний характер твору. Символічні образи у романі, фантастична образність, гротеск.

Література:

1. Борхес Х. Л. Проза разных лет. – М., 1984.
2. Варгас Льоса М. Дивний світ Макондо // Всесвіт. – 1971. – №12
3. Гусев В. Жестокое бесстрашие Маркеса [Сравнительная характеристика романов Маркеса «Осень патриарха» и «Сто лет одиночества»] // Гусев В. Память и стиль.– М., 1981.
4. Дубин Б. Зеркало в центре лабиринта: О символике запрещенного у Борхеса // Вопросы литературы. – 1981. – № 8.
5. Дітькова С. Ю. Абсолютно синій кіт, або таємниця аномалій роду Буендіа (Матеріали до вивчення роману Габріеля Гарсія Маркеса “Сто років самотності” 11 клас) // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1998. – № 5.
6. – № 8.
7. Жердинівська М. Незнищенна магія американської атлантиди. Маркес Гарсія Г. Стариган із крилами. Похорон Великої Мами // Тижневик “ЗЛ”. – 1997. – № 42.
8. Затонський Д. В. Ще один Габріель Гарсія Маркес // Всесвіт. – 1978. – № 1
9. Затонський Д. “Сутність нашої самотності” / Про “магічний реалізм” Г. Маркеса/ // Всесвітня література та культура. – 2001. – № 12.
10. Земсков В. Габриэль Гарсиа Маркес. – М., 1986.
11. Кантор В. Люди, книги и лабиринты Хорхе Борхеса // Новый мир. – 1985. – № 12.
12. Маркес Г. Г. Полковникові ніхто не пише // Всесвіт. – 1994. – №10.
13. Маркес Г. Г. Сто років самотності // Всесвіт. – 2001. – № 5-6.
14. Покальчук Ю. Латиноамериканський роман. – К., 1980.

15. Прилипко О. Про художню систему прози Габріеля Гарсія Маркеса // Радянське літературознавство. – 1985. – №12.
16. Столбов В. “Сто лет одиночества” – роман-епос // Маркес Гарсія. Сто лет одиночества. – М., 1971.
17. Столбов В. Пути и жизни: (О творчестве популярных латиноамериканских писателей). – М., 1985.

Практичне заняття № 16 **Література постмодернізму.**

Постмодернізм як культурологічне явище і як спосіб мислення. Філософсько-естетичні та поетика мистецтва постмодернізму (множинність, плюралізм, амбівалентність, принцип гри, іронія та самоіронія, синтез поетик, злиття трагедії та фарсу, контекстуальність, цитування тощо). Теоретики та практики модернізму: Іхаб Хассан, Ж. Дерріда, Жан-Франсуа Ліотар, Жан Бодріяр, Джон Фаулз, Джон Апдайк, Томас Пінчон, Джон Барт, Умберто Еко, Хуліо Кортасар, Хорхе Борхес, Мілан Кундера, Йосип Бродський, Патрік Зюскінд та ін.

Постмодерністський характер сюжету пошуків зниклої книги, іронічний зміст центрального конфлікту у романі **Умберто Еко** “Ім’я троянди”. Елементи жанру історичного, пригодницького й детективного роману. Гра з “чужим” текстом і читачем. Інтертекстуальність як діалог між різними текстами. Сенс назви твору.

Схрещення елементів класичної та масової літератури у романі **Патріка Зюскінда** “Запахи”. Історичне тло твору. Парфуми як гротескно-іронічна метафора мистецтва. Образ митця Гренуя. Символічний сенс детективної інтриги. Проблеми співвідношення краси й зла, влади митця та мистецтва над натовпом. Механізм творчого пошуку митця. Фаустівський мотив у творі.

Література:

1. Бегун. Б. Превратности парфюмерного искусства, или Апология и крах маргинализма (П. Зюскинд “Парфюмер”) // Вікно в світ. – 1999. – № 2 (5).
2. Бігун Б. Митець та його творіння за постмодерністської доби / Роман Зюскінда ”Запахи” // Всесвітня література в середніх навчальних закладах. – 2002. – № 5–6.
3. Білоцерківець Н. Геніальна компіляція / роман Зюскінда “Запахи” // Всесвітня література в середніх навчальних закладах. – 2002. – № 5-6.

4. Гундорова Т. Проявлення слова. Дискурсія українського модерну: Постмодерна інтерпретація. – Львів, 1997.
5. Денисова Т. Феномен постмодернізму: контури і орієнтири // Слово і час. – 1995. – №12.
6. Дискуссия о постмодернизме // Вопросы литературы. – 1991. – № 11–12
7. Затонский Д. Постмодернизм: гипотезы возникновения // Иностранная литература. – 1996. – № 2.
8. Зверев А. XX век как литературная эпоха // Вопросы литературы. – 1992. – Вып. 2.
9. Зверев А. Преступление страсти: вариант Зюскинда // Иностранная литература. – 2001. – № 1.
10. Зюскінд П. Запахи. Історія одного вбивці // Всесвіт. – 1993. – № 11-12.
11. Межаков К. Вихід з лабіринту: сміх проти страху. За романом Умберто Еко “Ім’я троянди” // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2004. – № 3.
12. Коннор Стівен. Теоретики постмодернізму // Всесвіт. – 1998. – № 11.
13. Носов В. Литература и игра // Новый мир. – 1992. – № 2.
14. Сиваченко Г. Зрушення кордонів: постсоцреалізм чи постмодернізм // Слово і час. – 1991. – № 12.
15. Хассан Іхаб. Культура постмодернізму // Вікно в світ. – 1999. – № 5 (8).

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО КУРСУ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХХ СТ.

1. Особливості Історико-культурного процесу 20 ст. Літературні напрями, течії, стилі, жанри. Реалізм ХХ ст. ,традиції та новаторство.
2. Модернізм як загальнокультурний рух. Етапи розвитку. Філософська основа модернізму. Школа “поточку свідомості”.
3. Поняття авангардизму. Авангардизм і модернізм. Естетика та поетика стильових авангардистських течій.
4. Модерністська література Англії перших десятиліть ХХ ст. (школа “Блумсбері”, течія “імажизму”, явище “ескейпізму”).
5. Творчий метод Вірджинії Вулф. Художня своєрідність роману “Місіс Деллоуей”.
6. Новаторство творчості Джеймса Джойса. Роман “Улісс” як програмний твір європейського модернізму. Художні особливості “поточку свідомості” Джойса у

психологічному есе “Джакомо”. Композиція твору, жанр, образ ліричного героя, мовно-стильовий аналіз.

7. Роман Р.Олдінгтона “Смерть героя” у контексті літератури “втраченого покоління”. Жанрова та композиційна своєрідність твору, особливості стилю. Узагальнюючий характер образу Джорджа Уінтерборна.
8. Типологія жанру філософського роману в англійській літературі повоєнного періоду. Філософський зміст роману У. Голдінга “Володар мух”. Жанр, концепція “звіра”, основні образи-ідеї у творі.
9. Естетичні погляди і творчий метод А. Мердок. Екзистенціальний характер роману “Під сіткою”. Композиція і стиль твору як художнє вирішення складності й суперечливості психічного життя людини.
10. Філософсько-інтелектуальна проза Джона Фаулза. Поетика роману “Жінка французького лейтенанта”.
11. Основні тенденції розвитку американської літератури міжвоєнного періоду.
12. Т. Драйзер - фундатор соціально-психологічного роману в американській літературі. Критика “американської мрії” у творчості Драйзера (“Сестра Керрі”, “Американська трагедія”).
13. Творчість Ф.-С. Фіцджеральда, “Джазова доба” у романі Ф.-С. Фіцджеральда “Великий Гетсбі”. Метод “подвійного бачення” у розкритті образу Гетсбі.
14. Новаторство прози Е.Хемінгуея. Тематика творчості. Кодекс честі “хемінгуеївського героя”. Філософсько-символічний зміст притчі “Старий і море”.
15. “Теорія айсберга” Е.Хемінгуея та її художня реалізація у романі “Прощавай, зброє”.
16. Іспанська війна у романі Хемінгуея “По кому подзвін”. Зображення духовної еволюції хемінгуеївського героя в образі Роберта Джордана.
17. Тема американського Півдня у творчості У.Фолкнера. Концепція історичного поступу. Філософсько-символічний зміст повісті “Ведмідь”.
18. Основні риси творчості Дж. Стейнбека. Ідейно-художній зміст повісті “Про мишей і людей”.
19. Роман Джона Стейнбека “Грона гніву”. Жанр, проблематика й тематика твору, система образів.
20. Юджин О’Ніл як фундатор “нової драми” в американській літературі. Філософсько-символічний зміст п’єси “Пристрасті під в’язами”.

21. Нонконформістська література США 50-х років. Зображення американського суспільства через призму понять підлітка у романі Д. Селінджера “Над прірвою у житті”.
22. Трагедія “маленької людини” у романі Дж. Апдайка “Кролику, біжи”. Своєрідність композиції твору, образ Гаррі Енгстрома.
23. Художні особливості прози Курта Воннегута, місце письменника в американській літературі другої половини ХХ ст. Роман “Бойня № 5”
24. Модерністська література Франції перших десятиліть ХХ ст. Поетика та естетика французького сюрреалізму.
25. Драматургія Теннесі Уільямса. П'єса “Трамвай “Бажання” (“Орфей спускається в пекло”).
26. Французька література першої половини ХХ ст. Загальний огляд.
27. Творчий метод М. Пруста. Роман “У пошуках утраченого часу” як суб'єктивна епопея. Своєрідність вирішення проблеми мистецтва і кохання у романі “Сваннове кохання” (т. 1, кн. 2).
28. Місце А. Жіда у французькій та світовій літературі ХХ ст. Поетика роману “Фальшивомонетники”
29. Французький реалістичний роман першої половини ХХ ст. Творчість Р. Мартена дю Гара. Художні особливості, тематика та проблематика епопеї “Сім'я Тібо”.
30. Творчість А. де Сент-Екзюпері. Загальний огляд. Жанрова та композиційна специфіка, філософсько-символічне наповнення книги “Планета людей”.
31. Міфологічний театр у французькій літературі ХХ ст. Творчість Ж. Кокто. П'єса “Орфей”
32. Традиції та новаторство творчості Ф. Моріака. Ідейно-художній зміст роману “Гадючник” (“Дорога в нікуди”).
33. Літературні напрями, течії, жанри у французькій літературі повоєнного періоду (екзистенціалізм, абсурдизм; “новий роман”, абсурдистська драма). Естетика та поетика французького екзистенціалізму, філософські джерела.
34. Ж.-П. Сартр – автор маніфесту екзистенціалістів. Художня реалізація екзистенціальних постулатів Сартра у романі “Нудота”.
35. Особливості екзистенціалізму А. Камю та їх вияв у романі “Чума” (“Чужий”). Жанр, композиція, філософський зміст “чуми”, образи лікаря Ріє, Тарру та ін.
36. “Театр абсурду” як явище неоавангарду, історико-культурні передумови його розквіту. Символічний зміст драми С. Беккета “Ендшпіль” (“Чекаючи на Годо”).
37. Творчість Франсуази Саган. Екзистенціальні мотиви самотності та відчуження у романі “Добрідень, смутку” (“Трохи сонця у холодній воді”).

38. Суспільно-політична ситуація у Німеччині на початку ХХ ст., її вияв у літературі. Експресіонізм як літературна течія. Поетика “драми крику”, представники (Газенклевер, Кайзер, Толлер)
39. Австрійський феномен у контексті німецькомовної літератури ХХ ст. Празька школа та місце у ній творчості Ф.Кафки.
40. Творчий метод Ф.Кафки, жанрова та композиційна своєрідність, тематика та проблематика прози. Зміст центральних метафор, образ “маленької людини” у романі “Процес” (“Замок”).
41. Художні особливості новелістики Стефана Цвейга (“Пекуча таємниця”, “Амок”, “Лист незнайомі”, “24 години з життя жінки”).
42. Романістика Б. Келлермана. Ідейно-художні особливості роману “Тунель”.
43. Етапи творчості Е. М. Ремарка. Людина й війна у романі “На західному фронті без змін”.
44. Жанр історичного роману у німецькій літературі ХХ ст. Поєднання художнього вимислу та історичної правди у романі Л. Фейхтвангера “Потворна герцогиня”.
45. Філософсько-інтелектуальний роман у німецькій літературі ХХ ст. Новаторство творчості Г.Гессе. Поєднання західноєвропейської та східної культур у романі “Степовий вовк”. Відображення в образі Гаррі Галлера духовних пошуків людини ХХ ст.
46. Риси епічного театру Б.Брехта та їх вияв у п'єсі “Матінка Кураж та її діти” (“Галілео Галілей”). Параболічність твору, принцип “очуження”.
47. Антивоєнна проза у німецькій літературі другої половини ХХ ст., місце у ній творчості Г. Белля. Художній аналіз роману “Очима клоуна”.
48. Творчість П. Зюскінда. Поєднання елементів класичної та масової культури у романі “Парфуми”.
49. Латиноамериканська література ХХ ст., феномен “магічного реалізму”, особливості його художнього вияву у романі Г. Г. Маркеса “Осінь патріарха” (“Сто років самотності”).
50. Література постмодернізму, її характерні риси. Творчість Хорхе Борхеса (новели “Безсмертний”, “Повідомлення Броуді” та ін.)
  51. Тема та проблема мистецтва у світовій літературі ХХ ст.
  52. Критика “американської мрії” у літературі США ХХ ст.
  53. Притчовий характер прози у світовій літературі ХХ ст.
  54. Тема “втраченого покоління” у світовій літературі 20-х років ХХ ст.